Q. D. B. V.

DISPVTATIO JVRIDICA
DE
EO
QVOD
IN PIIS CAVSIS
IMPIVM EST

QVAM
MODERATORE
JO. BALTHAS. WERNHERO, D.
PAND. P. P. COLLEGIORVMQVE JVRIDICORVM
QVAE VITEMBERGAE SVNT, ASSESSORE
DIE XXX. SEPT. MDCCX.

PRO GRADV DOCTORIS
OBTINENDO
H. L. Q. C.
P. P.

CAROLVS OTTO RECHENBERG.

ITERVM RECVSA, ANNO 1750.

VVITTENBERGAE
EX OFFICINA VIDVAE SCHEFFLERIAE.

Digitized by Google

Digitized by Google

CANDIDO LECTORI

S. P. D.

CAROLVS OTTO RECHENBERG.

Paradoxon multis videbitur, quod in *piis*, quæ vocantur, *cauſis*, *impii* ſæpius *quid* latere, in hac diſſertatione demonſtrare aggreſſus ſim. Imo erunt forte, qui ſanctum pietatis nomen me ipſum læſiſſe ideo arguent, quod parum reverenter de pia majorum munificentia in Eccleſiam ſentire non extimuerim. Enimvero, qui, temporum & morum corruptorum habita ratione, ſtatum Eccleſiæ, verum piarum cauſarum

Digitized by Google

uſum, & inſecutum abuſum ex circumſtantiis in morali rerum æſtimatione, juxta regulas divini & humani juris examinare norunt, de auſu hoc meo mitius judicaturos eſſe, confido. Non enim ſine lege & ratione quiddam impium in piis cauſis audacter dixi. Si tamen, id quod non negarim, aliquando erraverim, benevolos & æquos lectores rogo, veniam lapſo benigne indulgeant, meque in hac diffuſa, & ſæpe intricata, materia hæſitantem melius edocere dignentur. Non enim per ætatem illam ingenii pertinaciam induxi, ut rectius judicantium doctorum ſententias oppugnare audeam. Quin potius opto & precor ab aliis ſubactioris judicii JCtis meliora & ſolidiora ſubinde ediſcere. Quod ſi ergo hiſce *προλεγομένοις* in vaſtiſſimo piarum cauſarum abſolvendo ſtudio, B. L. faveas, novum ad continuationem arduæ materiæ & juſto aliquando opere exponendæ calcar addes. Vale! Dab. Lipſiæ, M DCC X. IX. Sept.

INDEX

Digitized by Google

INDEX APHORISMORVM.

Sectio I.

I. Inſtituti ratio.
II. Definitio piæ cauſæ.
III. Quæ Generalis piarum cauſarum deſignatio?
IV. V. Quæ ſpecialis?
VI. Origo piarum Cauſarum in Eccleſia.
VII. Cauſæ donationum impulſivæ, quas ſuperſtitio poſtea inquinavit, quæ exemplis illuſtratur.
IIX. Ex cauſis Politicis erga ordinem Clericum Principes liberales.
IX. Rationes privatorum ad donationes, avaritia, ambitio, & invidia.
X. Expeditiones cruciatæ, & Jus Patronatus Laicis conceſſum auxerunt Cleri Romanenſis bona & opes.
XI. Finis piarum cauſarum olim præcipuus gloria Dei.
XII. In his tamen ratio Juris tam naturalis & divini, quam civilis quoque habenda; quibus neglectis, impietas naſcitur. Quid illa hic ſit? Ubi inſigne piarum cauſarum diſcrimen ratione Proteſtantium & Romanenſium notandum venit.

X 3 Sect.

Digitized by Google

Sect. II.

De eo, quod impium in modo acquirendo piarum cauſarum.

I. Monachi olim opera manuaria ſibi panem; quidam mendicando; quæſiverunt.

II. Miſera hæc illorum conditio Laicos movit, ut certos reditus ipſis alendis conſtituerint, quorum bonorum antiſtites eſſent præfecti. Horum πλεονεξία *iſta adauxit.*

III. Huic inventæ ſatisfactiones, indulgentiæ, & Miſſa admodum inſervierunt, inde impietas notatur.

IV. Privilegia poſtea contra J. Civile ab Imperatoribus iſtis cauſis ſcil. piis conceſſa. Horum iniquitas notatur & probatur.

V. Plurima ad pias cauſas referuntur, quibus illarum definitio aptari nequit.

VI. Quæſtio ventilatur; an miniſtro Eccleſiæ, blanditiis, morientem inducere ad legatum piæ cauſæ conſtituendum liceat?

VII. Privilegia piarum cauſarum circa legata, quæ juſtitiæ univerſali & ſocialitati repugnant, minus pia cenſeri debent.

IIX. Exempla hujus generis adducuntur.

IX. Num Quarta Falcidia in teſtamento ad piam cauſam deduci queat?

X. Num major favor liberorum, num vero piarum cauſarum?

XI. Ini-

Digitized by Google

XI. Iniquitas hic notatur, quando Clerici in cauſa teſtamentaria & propria teſtes, executores & judices eſſe volunt.

XII. Privilegia de donationibus inter vivos ipſis conceſſa examinantur, & num donatio omnium bonorum in pia cauſa locum inveniat?

XIII. An circa decimas alicui privilegium dare poſſit Imperator?

XIV. Num piæ cauſæ privilegii in contractibus jure gaudeant, atque ſemper favorem minorum ſibi quoque vendicare queant?

XV. Privilegia nonnulla circa contractus diſcutiuntur, &, quid in illis obſervandum, annotatur.

XVI. An Epiſcopus vi ditiores ad eleemoſynas cogere poſſit, & deprecationes publicæ in mulctam pecuniariam converti queant?

SECT. III.

De eo, quod impium in adminiſtratione piarum cauſarum.

I. Abuſus Bonorum Eccleſiaſt. poſt Caroli M. tempora, cum faſtu Clericorum increvit.

II. Ille in canonicatibus & canonicis notatur.

III. An plures Epiſcopatus aut Canonicatus ſalvo jure in unum conferri queant?

IV.

Digitized by Google

IV. An canonicatus poſſint vendi?
V. Quid de Clericorum profuſione in ſuos cognatos ſtatuendum?
VI. Ad quem reditus vacantis epiſcopatus, donec alius eligatur, ſpectent? Jus Regaliæ Imperatori & Principibus vindicatur.
VII. An bona Eccleſiæ ab omnibus tributis neceſſariis immunia eſſe debeant?
IIX. Quando & quo jure a jurisdictione Imperii Civilis exempta?
IX. X. Privilegia piarum cauſarum in contractibus aliquid impii habent.
XI. An bona Eccleſiæ alienari queant?
XII. Num pia legata in aliam piam cauſam, contra voluntatem teſtantis commutari queant? Quatenus additæ execrationes donatorum morientium heredes obligent?
XIII. Num bona Eccleſiaſtica ad ſecularem uſum applicare liceat? Pontificis exemplo in publica Bulla edito cum certis limitationibus illuſtratur.
XIV. BRVNNEMANNI argumentum contra eorum ſeculariſationem examinatur.
XV. Himmelii, Thummii, & aliorum rationes dubitandi diſcutiuntur.
XVI. Clauſula votiva.

SECT.

Digitized by Google

SECTIO I.

DE
PIARUM CAUSARUM NATURA, ORIGINE, ET FINE IN GENERE.

Pietatis ſtudium, quod gentium Apoſtolus ad omnia utile pronunciavit, tantæ fuit priſcis Juris Civilis doctoribus curæ, ut, cum plurima in earum favorem privilegia producerent, nulla meliori ratione pietati, quam vocabant, ſe ſatisfeciſſe crederent. Hæc poſtea, in favorem Ordinis Clerici ita ſubinde aucta fuerunt, ut novus ferme Juris ſeſe aperiret campus, ſi quis privilegia illa atque immunitates earum penitius ſcrutari vellet. Factum inde, ut, cum primi *Piarum Cauſarum* patroni ſuperſtitioni plebis, novis inventis priuilegiis, faverent, ipſorum poſteri avaritiam luxumque Cleri iſtis

Digitized by Google

cauſis indulgentes explerent, & tam magnificum pietatis titulum non levi impietate & injuſtitia contaminarent. Cum itaque hoc Schediaſmate illa, quæ *impia*, ſub pietatis fuco in Jus irrepſere, quodammodo pro ingenii mei tenuitate repurgare, aut annotare potius inſtituerim, more in Academiis conſueto *notiones* prius rerum breviter explicabo, ac deinde, quæ *origo*, quisque *finis* piarum cauſarum olim fuerit, hac *prima ſectione*, DEO juvante, exponere aggrediar.

II.

Primo loco deſcriptio *Piæ cauſæ* proponenda videtur, ut poſtea de ejus pietate aut impietate eo rectius judicari queat. Hæc cum apud ſcriptores piarum cauſarum rarior occurrat, aut ſaltem implicite in eorum commentariis lateat, commode, ut puto, ita concipi poterit, quod videlicet ſub *piæ cauſæ* nomine veniant, *omnia illa bona, quæ ex reverentia divini numinis & Chriſtiana dilectione in gloriam & cultum DEI externum, ac uſus egentium ordinis præcipue clericorum, a populo aut imperantibus pia intentione, collata aut deſtinata fuerunt.*

III.

Huc ergo communi loquentium ſtylo omnes res, quæ *ſanctæ*, *ſacræ* & *religioſæ* vulgo dicuntur, referri poſſunt. Harum autem cum promiſcua quam plurimum ſit appellatio, paucis quoque earum nomina, quibus inſigniuntur aut diſtinguuntur, adferam. *Trebatius* apud *Macrobium III. Saturnal. 3. Sanctum* inquit, *interdum idem eſt, quod ſacrum, idemque, quod religioſum, interdum aliud, nimirum quod venerabile, incorruptum, inviola-*

Digitized by Google

violatum eſt. &c. *Lancelottus* tamen *Inſtitut.* l. 2. tit. XVII. ita diſtinguit: *Tranſeamus ad res ſacras & ſanctas, quales ſunt Eccleſiæ, Altaria, Sanctorum in his conditæ reliquiæ, vaſa, veſtes, et ſimilia, ad divinum cultum principaliter comparata, paulo mox de religioſis dicturi, ut ſunt religioſæ Domus, & Xenodochia, Cæmeteria, & Sepulturæ.* Ubi *Zieglerus* in *not.* ad h. l.: *Sacrum alias differt a ſancto & religioſo, quod omne ſacrum eſt ſanctum & religioſum, non e converſo. Sunt enim & muri & portæ civitatis, & homines aliqui ſancti, qui tamen ſacri aut ſacrati non ſunt. Religioſus etiam locus dicitur ſepultura, quæ tamen ſacrata non eſt. Verum plerumque etiam Jure Eccleſiaſtico quicquid eſt ſanctum, vel religioſum, large dicitur ſacrum, & vice verſa, & Eccleſia quandoque dicitur ſacra, quandoque ſancta, quandoque etiam religioſa. V. Auguſtin. Barboſ. de jur. Eccleſ.* l. III. c. 3. n. 9. 10.

IV.

In *ſpecie* vero piis cauſis accenſentur plurimæ res, quæ ſub generali titulo *ſacrarum, ſanctarum & religioſarum* rerum comprehenduntur, quarum explicatio apud doctores variat. *Andreas Tiraquellus*, cum *priuilegia piarum cauſarum* edere inſtituerit, in *præfatione* ad hoc opus, quæ ſenſu ſpeciali piarum cauſarum nomine veniunt, ſingulari ſtudio collegit; ita tamen, ut infinitis ferme locis citatis JCtorum Pontificiorum, & Canoniſtarum minori literarum charactere, quo ſteriles citationes inſignit, nauſeam ſtatim legentibus moveat. Omiſſis proinde hiſce tricis, ex quibus non adeo facili negotio ſe lector expediat, ſumma capita *ex Tiraquelli præfatione* excerpſi, ſingulorumque probationes lega-

Digitized by Google

les Tiraquello aliisque legulejis defendendas relinquam.

V.

Ita vero ſpeciatim illæ determinantur: 1) ſi quid Eccleſiæ aut monaſterio relinquatur, 2) ſi quid monacho aut Clerico per donationem cedat; ita tamen, ut fiat intuitu pietatis, non conſangvinitatis aut amicitiæ: 3) ſi quid Hoſpitali, Xenodochio, Orphanotrophio, Brephotrophio, Noſocomio, Gerentocomio, aut cuicunque ſit loco, in quo pauperes recreantur, relinquatur. Hujus generis loca, ſi autoritate Epiſcopi, aut Principis erecta, nullum eſt dubium, quin ad pias cauſas referri poſſint: ſi autem priuati cuiusdam ſuaſu aut opibus absque confirmatione epiſcopi ſint extructa, in contrarias Pontificii ſententias abiere. Verum cum locus pius ille proprie dicatur, in quo pietas & pietatis opera exercentur, etiam, absque autoritate ſuperioris, id fieri quandoque poſſe, & hinc locum talem pium quoque dici poſſe, quis negarit? Sub Hoſpitaliorum quoque titulo veniunt ædes, in quibus milites, qui vel ob ſenium, vel vulnera in bello inflicta ad laborandum parum idonei rediere, ſuſtentantur, quae vernacula lingua, die *Invaliden* Häuſer appellantur: 4) ſi quid pauperibus conferatur, aut viduis, pupillis, orphanis, & aliis miſerabilibus perſonis; quod bona pauperum æquiparentur bonis Eccleſiarum, & pauperes ipſi ſint theſaurus Chriſti, & Jerem. V, 28. viduæ, pupilli & pauperes in una claſſe inveniantur. Item, ſi quid nobili Viro legetur, qui, etſi multa habeat bona, non tamen tot poſſideat, quot conveniunt qualitati

ſitati & conditioni ſuæ Perſonæ: *V. Menoch. in Præſunt. CXV. l. 3. 5)* ſi quid fraternitatibus aut collegiis relinquatur: 6) ſi quid ſub formula legatum, *pro anima*, *pro remedio animæ*, *pro retributione æterna*, hodie um Gottes Willen ap. *Beſold. p. 6. conſ. 263. n. 3. 7)* ſi quid relictum ſit pro redemtione captivorum, aut ad alimenta; qui duo caſus *in Cod. de SS. Eccl.* iidem plane judicantur. Alimenta tamen in pauperes conferenda; ſi enim diviti cuipiam legata, non ad pias cauſas referenda, & magis, ex paupertate legatarii, quam ex verbis teſtatoris, pia cauſa dicitur: 8) ſi quid ad dotem legatum ſit, circa quam idem, quod circa alimenta, notandum eſt; ut ſcilicet dos pauperi virgini concedatur; ſi enim diviti per legatum ſit relictum, erit quidem legatum privilegiatum & favorabile; non vero in omnibus privilegiis legatis piarum cauſarum reſpondebit. Quarta enim Falcidia detrahi poterit, quæ in dote pauperi legata locum non invenit: 9) ſi quid filiofamilias ſtudiorum gratia a patre vel alio ſit donatum, favore piæ cauſæ illa donatio itidem gaudebit; quia utilitatem publicam reſpicit, & argentum, quod filio ſtudiorum gratia conceditur, doti filiæ æquiparandum. *Baldus* tamen circa hunc caſum, quem & alii ſecuti ſunt, monet, non omne æs, quod ſtudiorum gratia legatum, ad pias cauſas referri; verum illud tantum, quod ſtudii Theologici cauſa; 10) ſi quid ad conſtructionem & refectionem pontium & viarum, ſi quid ad munimenta oppidi & defenſionem, ſi quid denique ad quamlibet publicam utilitatem legetur, pietatis privilegio gaudebit: 11) ſi quid ad erectionem monumenti; ſi quid ad imaginem faciendam vel depin-

Digitized by Google

gendam. præſertim Chriſti & alicujus ſancti, *V. Menoch. L. III. præſumpt. CXV.* ſi quid meretrici, ut ad meliorem frugem redeat; ſi quid ad ſpurias Clericorum elocandas, ſi quid ultimo ad ſolvendum & ſatisfaciendum creditoribus ſit relictum, etiam a Canoniſtis ad ſpecioſum & ampliſſimum piarum cauſarum titulum refertur, quo tamen jure id fiat, infra diſcutiam.

VI.

Perſpectis illis rebus, quæ tum generaliter, tum ſpecialiter favore tituloque piarum cauſarum veniunt, paucis quoque *in originem & modum acquirendi* illarum erit inquirendum. Primos ergo illorum natales ab antiquiſſimis temporibus, ex liberalitate Principum & privatorum deducemus; ita tamen, ut plebi prima donationum gloria merito tribuatur. Cum enim populus Chriſtianam religionem eo avidius arriperet, quod adverſa fortuna preſſus, aut cum tenui ſorte ut plurimum colluctari ſolitus, mire caperetur divinis dogmatibus, quæ & præſentem numinis gratiam inter triſtiſſima quæque, & gaudia nec poſt mortem finienda pollicebantur; ipſi Principes, & qui ſapientiam in civitate profitebantur, huius vitæ illecebris capti meliora adhuc ſperanda fere aſpernabantur. Per iſthoc, inquam, tempus, quo religio Chriſtiana ſummis poteſtatibus regebatur, aut oppugnabatur, ipſi Chriſtiani inter ſe utcunque Eccleſiæ curam gerebant, ipſique doctores communi ſuffragio electi, collatis fere ſtipibus alebantur. Acceſſit inde ad has eleemoſynas quorundam liberalitas ſingularis, ut bona ſua aut venderent, aut per donationes & teſtamenta pauperibus offer-

Digitized by Google

offerrent. Ex his tam tenuibus initiis autoritas doctorum Eccleſiæ, quos presbyteros et epiſcopos vocabant, indies crevit. Hinc poſtquam ipſi Principes ſeculo quarto Eccleſiæ ſua nomina dare cœpiſſent, adultam per aliquot ſecula epiſcoporum autoritatem convellere, populo ferme ab horum nutu pendente, minus conſultum videbatur. Quin aliqui iſtorum ultro poteſtatem ac opes auxerunt, vel opinione pietatis, vel ut ipſos cum addicta iisdem plebe ad deſtinata ſua eo haberent promptiores. Ex quo factum, ut magna vis hominum ſequentibus ſeculis ſeſe ſacris addiceret, quæ non minus ſolers, quam felix, fuit in pariendo ſibi, ex aliorum bonis opulentiori patrimonio, ut valde modeſtos poſt ſeculum decimum ſacerdotes ſit experta ciuitas, quæ tertia bonorum ſuorum parte cum ipſis decidere potuerit. Hic tam felix rerum ſucceſſus majora quotidie molienda clericis ſuaſit, ut, Epiſcopi Romani autoritate accedente, Regnum ſacrum in ipſo veluti ſinu Europæarum ciuitatum ſtabiliverint. Bona, quæ per liberalitatem majorum acceperant, ab omni civili poteſtate exemerunt, & privilegia innumerabilia ferme piarum cauſarum, ut ipſe, *Tiraquellus in præf. alleg.* profitetur, ad corroborandas vires in perniciem civitatum excogitavere; ita, ut, quas opes nullo pretio acceperant, faciliori adhuc negotio tuerentur.

VII.

Cognitis ſic primis piarum cauſarum originibus, & qua ratione bona privatorum civilia in ſacros uſus & ſacra privilegia tranſiere, artes quoque & modi, quibus tam inſignis præda ordini clericorum parta, erunt

erunt recenſendi. Prima abſque dubio ratio, quæ privatis animum, ut bona ſua ad ſacros uſus deſtinarent, addidit, reverentia erga DEUM, gratusque animus erga ejus miniſtros, & miſericordia erga pauperes fuit; quæ cauſæ, niſi variis poſtea ſuperſtitionibus fuiſſent commaculatæ, non omni adeo laude eſſent defraudandæ. At vero his ſuperſtitio & opinio meriti apud DEUM ſucceſſit, quam callida Clericorum turba in tenerrimis conſcientiis excitatam, mirum in modum fovere cœpit. Cum enim in Eccleſia Orientali & Occidentali quondam moris eſſet; ut pro mortuis quoad reſurrectionem carnis, non vero animarum liberationem, preces fierent, (uti ex Liturgia Baſilii, Ambroſii, & Canone Miſſatico in comment. de defunctis conſtat) iſtæ novo modo reformatae ſunt; ut pro relaxatione & redemtione animæ defuncti oraretur. Hinc factum, ut morientes plerumque in ultimæ voluntatis diſpoſitione clericis & monachis plurima legarent, quo ardentioribus DEUM precibus pro redemptione ex purgatorio, quod jam ante confictum fuerat, adirent. Natum inde proverbium, *niſi purgatorium ſuiſſet incenſum, clericorum culinæ non fumaſſent.* Sic *Faucbetus* in *Antiquitatibus ſuis* refert *Dagobertum* I. Regem Galliæ circa annum DCXLIV. donationem bonorum quorundam inſtituiſſe, ut pro redemtione animæ ſuæ preces fierent; forte quia, dum vixit, pellicum agmen ſecum circumducere ſolitus, peccata ſua ſe hoc modo redemturum pœnisque debitis hoc pretio ſe exemturum putabat. Nec liberalitate Gallis ceſſerunt Romani Imperatores. Ut enim *Caroli M. Ludovici Pii*, & *Ottonis M.* donationes

lau-

Digitized by Google

lautiſſimas taceam, illuſtre admodum exemplum in *Meinwerco*, Epiſcopo Paderbornenſi, ab autore, qui vitam ejus deſcripſit, memoriæ eſt relictum. Cum enim ille ampliſſima prædia ab *Henrico II.* Imperatore, alias *Sancto*, itemque *Claudo* dicto, per interceſſionem aliquot Virorum illuſtrium eblandiendo obtinuiſſet, ſic affatur *Henricum: Beatus es Henrice, & bene tibi erit, cui pro hac oblatione cælum patebit, cujus anima cum ſanctis ſempiterna poſſidebit gaudia. Videte omnes populi, conſiderate fideles univerſi, talis oblatio ſit peccatorum abolitio, hoc ſacrificium Deo acceptabile, animabus ſit propitiabile. Hoc quoque fideles pro poſſe ſuæ facultatis imitari ſtudeant, ut, pro temporalibus, æterna, pro tranſitoriis, manſura obtinere valeant.* Sed cum illis prædiis nequaquam eſſet contentus, & Piſas Weſtphalicas, quas diœceſis Paderbornenſis incolæ vocant, Erwitte, adhuc ſatis inverecunde peteret, voti quidem compotem fecit Imperator, ſed πλεονεξίαν deteſtatus, *odium DEI & hominum eidem eſt adprecatus ob aſſiduas regni ſpoliationes.* Sic enim eadem hiſtoria *Meinwerci* pergit: *Epiſcopus gaudio repletus inenarrabili, Rex omnium Sanctorum, exclamat, retribuat Tibi: et Imperator averſo vultu occulte ſubmurmurans: et Tu, inquit, odium DEI, et omnium ſanctorum ejus habeas, qui me bonis conceſſis, cum detrimento regni ſpoliare non ceſſas.*

VIII.

Superſtitioni alia quoque donationum cauſa ſucceſſiſſe videtur, quæ Romanos Imperatores & alios reges, ut bona, imo quandoque regna quoque, Eccleſiæ offerrent, incitavit. Timebant ſcilicet ſæpiſſime

Digitized by Google

a laicis, ſi eis feuda concederent, rebelliones; inde ſperabant eccleſiaſticos majeſtati ſummæ fore fideliores; adeoque, ſi qui ex laicis Vaſallis defecturi eſſent, eccleſiaſtica cenſura lubentius illis obicem poſituros. Obſervat hoc *Caroli M.* politicum conſilium, & imperii, ut vocat, arcanum, *Wilhelmus Malmesburienſis de reb. geſt. Anglor. l. V. Cum Urbano Papa Paſchalis*, inquit, *ſucceſſiſſet, rurſus quæſtio de inveſtitura Eccleſiarum, rurſus bella, rurſus lites agitari, neutris partibus loco cedentibus. Imperator omnes Epiſcopos & Abbates regni ſui, quod citra montes eſt, fautores habebat, quia Carolus M. pro contundenda gentium illarum ferocia omnes pene terras eccleſiis contulerat, conſilioſiſſime perpendens, nullos ſacri ordinis homines tam facile, quam Laicos, fidelitatem Domini rejicere. Præterea, ſi Laici rebellarent, illos poſſe excommunicationis autoritate & potentiæ ſeveritate compeſcere.* Idem ferme exemplum hiſtoria Anglicana ſuppeditat ſub *Iohanne*, qui regnum Angliæ & Hiberniæ cum penſione annua 2000. librarum argenti *Innocentio tertio* Papæ obtulit, ut eundem contra magnates, qui *Ludovicum* Galliæ Principem in auxilium vocaverant, ſtrenue defenderet. Inſtrumentum hujus feudalis ſubjectionis ex *Matthæo Pariſienſi* ad A. 1213. & *Hemingfordio* l. II. c 98. allegabo, ut & indoles Regis & faſtus Papæ, qui oblata accepit, eo penitius noſcatur. *Johannes, DEI gratia Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ, &c. univerſitati veſtræ per hanc chartam aurea bulla noſtra munitam, volumus eſſe notum, quod, cum Deum & matrem noſtram S. Eccleſiam offenderimus, volentes, non vi inducti, nec timore coacti ſed noſtra bona & ſpontanea voluntate, ac communi conſilio Baronum noſtrorum offerimus, & libere concedimus DEO*

& S.

Digitized by Google

& S. S. Apoſtolis, Petro & Paulo, ac Domino noſtro Papæ Innocentio III. ejusque catholicis ſucceſſoribus totum regnum Angliæ, & totum regnum Hiberniæ, cum omni jure ac pertinentiis pro remiſſione peccatorum noſtrorum & fidelitatem Domino noſtro Papæ tanquam fœdarius juravimus & homagium fecimus. Et ſi aliquis ſucceſſorum noſtrorum hoc attentare præſumpſerit, jure regni cedat. In hoc inſtrumento, quamvis rex aſſerat, ſe regnum obtuliſſe pro remiſſione peccatorum, nec vi coactum, ſed ſpontanea voluntate; tamen cuilibet hiſtorias Anglicanas obiter evolventi patebit, oblationem factam ad majus evitandum malum; ne ſcilicet plane regnum amitteret. Juramentum, quod Nuntio Apoſtolico præſtitit, idem *Hemmingfordius* l. c. refert: *Ego Johannes, Rex Angliæ Dei gratia, ab hac hora ut antea fidelis ero Deo, & B. Petro & Eccleſiæ Romanæ, ac Domino meo Innocentio Papæ tertio, eiusque ſucceſſoribus catholice intrantibus. Eorum damnum, ſi ſcivero, impediam, conſilium eorum ſecretum tenebo, Patrimonium B. Petri & ſpecialiter regnum Angliæ & regnum Hiberniæ adjutor ero ad tenendum & defendendum. Sic me adjuvet Deus, & hæc ſancta Evangelia. Amen.* Hæc oblatio regni, quamuis poſteris temporibus expiraverit; indolem tamen regum in illis barbaris ſeculis, atque inexplebilem Clericorum avaritiam & faſtum demonſtrat, quem exemplo *Henrici V.* Imperatoris, de quo *V. Lehmann. Chron. Spirenſ.* l. V. c. 42. & aliorum adhuc Principum magis illuſtrare poſſem; niſi piæ cauſæ nos ad alias, quæ privatos ad donationes Eccleſiæ faciendas moverunt, rationes vocarent.

Digitized by Google

IX.

Quas ſeptimo jam paragrapho cauſas allegavi liberalitatis erga Clericos gratam mentem ſcilicet erga doctores & eccleſiæ miniſtros, miſericordiam erga pauperes, ſuperſtitionem denique circa preces pro mortuis, plebi & principibus ferme communes extiterunt; ut mutuá quaſi erga Eccleſiam benevolentia certarent. Aſt quam octavo loco memoravi politicam cauſam, principes ſoli ſibi vendicant. Reſtant itaque alia adhuc ex moralibus fontibus deducenda, quæ plurimos priuatæ ſortis homines ad legandas facultates Eccleſiæ incitavit, *avaritia* ſcilicet, *vanumque gloriæ ſtudium.* Cum enim ea ſit avarorum conditio & indoles, ut nihil magis illos afficiat, quam ſi immenſam opum molem congeſtam videant; e contrario vero maximopere doleant, ſi, quod duriſſimis laboribus & creberrimis vigiliis parta ſunt, a prodigis ſucceſſoribus iterum dilapidentur, et ipſorum tenacitas poſt mortem hæredibus ſit ludibrio; nulla meliori ratione avari homines ſuis votis ſatisfacere ſe poſſe putarunt, quam ſi bona ad pias cauſas legarent, & hoc modo opum vim, quæ, dum viverent, intacta inviolataque manſit, etiam poſt funera illibatam conſervarent. Comitatur plerumque avaritiam *ambitio* & *invidia*, quæ duo plurimum huc conferunt. Ambitioni enim, cui dum viverent, ob expenſas, quas timebant, ſatisfacere non poterant, poſt mortem, ut opinantur, optime conſulunt, ſi magnam facultatum partem, ad pios uſus legent, et in orationibus annuis proprias quaſi laudes per ſtipendiarios præcones decantent-

rent. Invidia, nec poſt fata, tranquillos eſſe concedit, ſi ſciant, hæredes de eo, quod ipſi tangere nefas judicarunt, genio liberius litaturos, captivosque aureos bono publico potius, quam arcis, dedicaturos. Tribuerunt ergo potius Eccleſiæ & piis cauſis, quam illis, quos neceſſitudo & conſuetudo ipſis junxit vano ſolamine ducti, res eccleſiæ eſſe nullius, quæ tamen hypotheſis merito cum *Exell. Titio* noſtro *pro callido Cleri ethnici & papalis commento* habetur v. ejusdem *Syſtem. Jur. p. 1131.*

X.

Poſſent hic plures aliæ allegari cauſæ, quæ a Clericis inventæ privatos pariter homines ac principes ad donationes eccleſiæ piisque cauſis faciendas incitarunt, quas *Illuſtris Pufendorfius* in nervoſo tractatu *de Monarchia Pontificis Romani* §. 17. *ſequ.* & 33. ſolerter indagavit & deſcripſit. Duas ego tantum, quibus plurimum piæ cauſæ tribuunt, adhuc commemorabo. *Una ſingularis æſtimatio expeditionum*, ut vocant, *cruciatarum fuit*, quæ cum a Pontifice *Urbano II.* ſuaſu *Petri Eremitæ*, in concilio Claremontano an. MXCV. primum eſſent ſuſceptæ, tanta ſui admiratione omnem Europam occupavere, ut, cum homines pietate quaſi inter ſe certarent, vici & oppida plurima ſuis incolis orbata fuerint. *Bernhardus*, *Abbas Clarevallenſis*, nuntius Papæ *Eugenii* in comitiis Spirenſibus ann. MCXLVII. ſub *Conrado III.* Imperatore, cum Germanos ad ſuſcipiendam expeditionem hortatus eſſet, ſe effeciſſe gloriatur, ut in vicis & oppidis Rhenanis ſeptem mulieres ad ſingulos mares in computatione referrentur. Conf.

Otton. Friſing. de geſt. Frieder. l. I. 37. 39. Has expeditiones, quarum quinque inſigniores numerantur, in fraudem Regum & Principum excogitatas, ut viribus ſcilicet deſtituerentur, quibus ſe majeſtati jam dum adultæ Pontificiæ opponere poſſent, pluribus demonſtravit Venerandus Parens meus *in Diſſert. de Expeditionibus cruciatis.* Ex voto itaque cum Pontificis, tum univerſi ordinis clerici ceſſerunt; ita, ut Pontifex neminem eo tempore haberet, qui eundem interrogaret, *Papa quid facis?* clerici autem per teſtamenta abeuntium & nunquam forte redeuntium opulentiſſimam quamque partem ditionum occuparent. *Altera*, quæ expeditionibus cruciatis adhuc antiquior, Eccleſiis, quæ primarium inter pias cauſas locum occupant, pingviſſimas dotes peperit. Cum enim poſt ſeculum tertium a Chr. nat. non ſolum Principes in ſuis territoriis, verum etiam privati in ſuis fundis templa ædificarent, *V. Franciſc. Duaren. de Sacr. Eccl. miniſtr.* l. V. c. 4. ipſis poſtea ſub *privilegio patronatus*, quod regulariter ad ſummum epiſcopum ſpectare deberet, injunctum; ut dotibus quoque magnificis extructa templa ornarent. Unde, tanquam ex debito, Eccleſiam dotare is tenetur, qui eam fundavit: *c. cum ſicut 8. X. de conſecrat. Eccleſ* & *c. piæ mentis 16. qu. 7.* Hinc *Lancellottus l. 1. t. 18.* § 2. *Sicuti enim in carnali matrimonio ad onera ſuſtinenda dos aſſignari debet; ita etiam concedenda ſunt Eccleſiæ, quæ ad luminaria & ad cuſtodiam, & ad ſtipenda cuſtodum, & ad cetera ſacræ domus neceſſaria, ſufficiant. Inſtitutum eſt igitur, ut cujusdam quaſi remunerationis loco, ad præſentationem patronorum in fundatis, vel dotatis, eccleſiis ſacerdotes inſtituantur, nullo profeſſionis vel ſexus habito diſcrimine.*

Idem

Digitized by Google

Idem *Lancellott. l. ii. t. 18. ſ. 9. nec illam patietur ædificari* (ſc. Epiſcopus) *aut manus impendet conſecrationis, quam dotem Baſilicæ, & obſequium ipſius per donationem chartula confirmatam accipiat, quæ ad luminaria, & ad cuſtodiam, & ad cuſtodum ſtipendia, ſufficere valeat. In conpenſationem dotis ſplendidum juris patronatus privilegium ædificanti & dotanti conceſſum; ut pietatis & ſingularis in Eccleſiam voluntatis perpetuum eſſe poſſet monumentum,* ut loquitur *Franciſcus Duarenus* l. c. & ut magis incitarentur homines ad ædificandas & dotandas eccleſias, *c. nobis X. de jur. Patron.* Acceſſerunt deinde confirmationes *Juſtiniani Novell. 57. c. 2. Novell. 67. c. 2. Novell. 123. c. 18. Caroli M. Ludovici Pii* & aliorum. Hinc appoſite admodum *Zieglerus in not. at Lancellot.* l. c. *Si recte novi Canoniſtas modernos, nec hoc quidem jus (ſc. patronatus) permiſiſſent; niſi id marſupiis illorum proficuum eſſet, & bona Clericorum ampliaret. Cum enim Laicis nullum omnino in bonis eccleſiaſticis regulariter Jus relinquant, nec ut iis ſeſe immiſceant, patiantur, c. bene 1. diſtinct. 96. c. noverint. 6. cauſ. 10. qu. 1. & c. cum laicis 12. X. de reb. eccleſ. alienan. non ſane aliunde profectum hoc jus Patronatus dicere poſſunt, quam de gratia Eccleſiæ & Pontificis, c. quoniam. 3. X. de jur. Patron.* Hæc itaque diſpoſitio Cleri de dotanda eccleſia, quantum ad opulentiam piarum cauſarum contulerit, illi judicent, quibus ſacrarum ædium vaſtiſſimus numerus, & hinc dotium quoque lautiſſima conditio perſpecta eſt.

XI.

Viſis nunc illis, quæ tum ad pias cauſas referuntur, tum originem fundationum illarum dederunt,

ut,

Digitized by Google

ut *finem* quoque earum demonſtremus inſtitutum noſtrum poſtulat. Fuit ergo *finis primarius* olim erogationum ad pias cauſas, ut inde alimenta acciperent miniſtri eccleſiæ, eleemoſynas pauperes, ſalaria monaſteriorum & ſcholarum præfecti, & ſtipendia vel victum diſcentes. Quem finem laudabilem concinnis admodum verbis, & huc poſtea inſecutum abuſum veteres Wittenbergenſium Theologi in epiſtola ad Electorem *Fridericum Sapientem* annotarunt: *Satis conſtat, collegia vetera, monaſteria & templa initio non fundata, conſtituta, ordinata, regiisque opibus locupletata fuiſſe, ad lectionem miſſarum vel horarum canonicarum deblaterationem, absque fructu & utilitate eccleſiæ & fidei Chriſtianæ, quod nunc fere fit; ſed potius, ut juventus in ſacra ſcriptura & religionis doctrina erudiretur. Itaque vetera collegia, cœnobia, & diœceſes fuere ſcholæ juvenum Chriſtianorum usque ad Auguſtini, imo Bernhardi, ætatem. Ad hunc finem omnia bona facultatesque eccleſiaſticæ legatæ donatæq; fuerunt; ut in deſtipendia & quaſi præmia laborum darentur Paſtoribus, Doctoribusque Eccleſiarum, & inde ſuſtentarentur ſcholaſtici aliique pauperes, quod veterum monumenta hiſtorica perſpicue indicant. Recentes vero &c.* Idem innuit *Chytræus in Chr. Sax. p. 51. Et attributi reditus ampli & uberes, ut alimenta & ſtopendia neceſſaria Epiſcopus & ceteri Doctores Canonis Biblici ipſi adjuncti, & Clerici ad miniſterium Eccleſiæ inſtituendi, & eleemoſynas pro pauperibus & peregrinis, & ſumtus ad ædificia templorum ſarta tectaque conſervanda haberent.* Teſtantium quoque intentionem fuiſſe, ut in conſervationem ſcholarum, Eccleſiarum & pauperum verterent, *Lutherus t. 2. Eisleb. p. 313.* aſſerit. Worzu ſoll man ſolche Güther, brau-

brauchen? Hier kan man nicht beſſer antworten, denn daß man acht habe auf der Stiffter Willen und Meynung, welche je nichts anders geweſt iſt, denn daß ſie zu GOttes Dienſt und Ehre ſolche Güther haben wollen geben, ꝛc. it. *T. 7. Jenenſ. ed. 1568. p. 261.* Man ſiehet wohl, wie mit groſſem Ernſt die alten Käyſer die Pfarren und Schulen gemeinet, da ſie ſo reichlich die Stiffte begabt haben. Denn daß es erſtlich Schulen geweſen ſeyn, zeugen dieſe Nahmen, Probſt, Dechant, Scholaſticus, Cantor, Canonici, Vicarii, Cuſtos &c. Aber was iſt draus worden? Agnoſcimus ergo ex l. c. quibus innumera ferme alia addere poſſem, præcipuam & optimam teſtantium in veteri eccleſia fuiſſe intentionem, ut ſuis bonis DEI gloriam promoverent. Hæc vero, cum nulla meliori ratione amplificari poſſit, utique omni laude dignum inſtitutum eſt, pios doctores eccleſiæ pauperesque ſic fovere. At vero tum ex parte donantium, tum ex parte accipientium & adminiſtrantium, vanæ quædam perſuaſiones, & deteſtabiles abuſus poſtea acceſſerunt, quos in *ſecunda* & *tertia* ſectione notare jam paramus.

XII.

Cum itaque primarius olim piarum cauſarum finis fuerit, ut pietati donantium & aliis piis uſibus reſponderent; illarum executores longo abhinc tempore a legitimo uſu receſſere, &, quod pietati in DEUM & proximum deſtinatum fuerat, varia impietate contaminarunt. Per malitiam enim vel negligentiam patronorum piarum cauſarum factum, ut ſplendido

pietatis titulo exciderint, magnæque inde impietates atque iniquitates in adquiſitione & adminiſtratione illarum hinc inde a cordatis viris obſervatæ fuerint. Quas cum ſequentibus ſectionibus excutere inſtituerim, mearum prius erit partium, ut, quid hic *impium* ſit, imprimis declarem, & hac expoſita notione, impietates in ſic dictis piis cauſis oſtendam. *Impium* ergo hic nobis dicitur *id vitii genus, quod neglectis divini & naturalis juris regulis, cum in adquiſitione, tum in adminiſtratione bonorum in uſus Clericorum & pauperum pia intentione donatorum, contrahitur.* Norma enim, ut juſtitiæ, ita pietatis, ſunt juſtæ leges, ſive illæ divinæ, ſive humanæ appellentur. Quicquid igitur iis ulla ratione repugnat, id *iniquum* aut *impium* vocatur. Quamobrem in dijudicanda alicujus rei aut actionis impietate circumſtantiæ morales ad Juris aut legis normam ſemper examinandæ ſunt, antequam pium quid aut impium, juſtum vel iniquum pronuncietur. Atque hoc in piis cauſis vel maxime attendendum eſſe arbitror. Non enim illorum me ſuperſtitio terreat, qui pias cauſas omnibus legibus civilibus & naturalibus exemtas clamant, gloriamque diuinam quovis modo, etiam ex ratione ſtatus promovendam prætendunt, cum clariſſimorum JCtorum magna nomina *Ziegleri in not. ad Lancellott. l. II. t. 23. & Carpzovii* multis in locis iis opponere poſſem. Ad leges itaque Juris naturalis & divini, quandoque & Juris Civilis, tanquam ad lydium veritatis lapidem pias cauſas earumque favorem examinare pergam, illarum *pietatem* aut *impietatem* exinde dijudicaturus. Priusquam vero me ad ſecundam Sectionem accingam, piarum cauſarum cum

Digitized by Google

cum *Excell.* noſtro *D. Titio Syſtemat. l. IX. C. XVII.* duplex adhuc erit habenda ratio. Duo etenim præcipui cœtus exiſtunt, qui Chriſtianam profitentur Religionem, Pontificii & Proteſtantes, ex quorum ratione ſtatus diverſa diſcrimen piarum cauſarum valde inſigne naſcitur. Jus enim Pontificium ejusque interpretes pias cauſis admodum multiplicarunt, iisque varia privilegia vel jura ſingularia tribuerunt, quod quidem intuitu Romanæ Eccleſiæ non adeo probari poteſt; cum hodie, ſub nomine Eccleſiæ, Clerus fere tantum numeroſus Reipublicæ parum utilis lateat. Quod vero Eccleſias Proteſtantium attinet, quarum ſors tenuior eſt, benigniores illæ diſpenſationes facilius admitti poſſunt, quia per reformationem bonorum Eccleſiaſticorum abundantia ad mediocritatem redacta ſummorum imperantium moderationi & diſpoſitioni nunc maximam partem ſubeſt; adeoque abuſus tanto cum effectu conſequi non poſſunt. Favor itaque merito non ex ſtudio partium, ſed ex conditione externa Eccleſiæ Proteſtantium, erit habendus; ita tamen, ut ſi quid iniquum aut impium etiam circa horum pias cauſas deprehendatur; idem quoque bona fide ſit animadvertendum.

Digitized by Google

SECTIO II.

DE EO, QVOD IMPIUM IN PIARUM CAUSARUM ADQVISITIONE DEPREHENDITUR.

I.

PRimis religionis Chriſtianæ ſeculis, longe alia erat Eccleſiæ facies ab ea, quam poſtea labentibus ſeculis induit, & in formam ſtatus reipublicæ degenerare cœpit. Calicibus contenta ligneis, ſacerdotibus fruebatur aureis, & Clerici ex ſtipe collecta vivere neceſſum habebant. *Conſtantino M.* vero rerum potito, iis pinguiores reditus ad vitam hanc tranſigendam aſſignabantur, qui ex reverentia & dilectione populi erga clerum ſubinde auctiores redditi fuerunt. Præſertim cum varii ordines in clericorum ſocietate aucta, cum grege monachorum pullularent, quibus cum labore manuum panem quærere moleſtum erat. *Lancelotus* inde *Inſtitut. Jur. Canon. l. III. t. 4. Ad hos monachos*, inquit, *quies*, *oratio*, *& manuum labor ſpectat.* Ex quo loco *Marcus Anton. de Dominis*, *de Republ. Eccl. l. IX. c. 5. n. 51.* prolixe docet, ſuorum laborum fructibus, non aliis artibus, a monachis eſſe locupletandam Eccleſiam. Talem enim laborem priſcis eccleſiæ temporibus monachis uſitatum fuiſſe, *Renat. a Valle in Hipparch. n. 94.* probat.

II. Aſt

II.

Aſt tenuis hæc monachorum conditio, ſingularem ipſis ſanctimoniæ exiſtimationem atque plebis principumque favorem conciliabat. Plurima hinc diverſis de cauſis moti, vel viventes adhuc iis donabant, vel morituri bona legabant, quibus eorum inopia ſublevaretur. Hæc, cum non in ſingulorum dominium; verum in univerſi ordinis emolumentum cederent; adminiſtratio eorum epiſcopis aut præſulibus fuit oblata. Qui habendi cupiditate nondum expleta, indies majora acquirere nitebantur, artibus novis excogitatis, per quas rei oeconomicæ magis, quam religioni & pietati, proſpectum ibant. Immodicam nova acquirendi & parta tuendi cupiditatem *Jo. Petr. de Ferrariis*, qui circa an. MCCCCX. vixit, *in Prax. t. LI. num. 3.* taxavit: *Clerici & religioſi pro ſe fecerunt legem, quod non poſſint vendere, nec alienare, nec dividere eorum bona, ſicque iu brevi neceſſe eſt, quod omnia bona Laicorum ſubjiciantur dominio Clericorum; niſi bonus Imperator provideat, qui donationem Conſtantini revocet, & legem faciat, ut omnium Clericorum ſtatus ad ſtatum mendicantium fratrum penitus reducatur, & Papa cum Cardinalibus ſimiliter ad vitam Chriſti & Apoſtolorum ejus deveniat.* Qua impudentia Imperatores ac reges adierint, ſupra *Sect. I.* exemplo *Meinwerci* illuſtravimus, qui Henricum Sanctum crebris ſollicitationibus ad iracundiam permovit. Idem exemplum *Guiliemus Neubrigenſis in reb. Anglic. l. III. c. 25. de Henrico II.* Angliæ rege memorat, qui in publica concione magnatum ita peroravit: *Nonne melius eſt, ut pecuniæ iſtæ impendantur*

Digitized by Google

neceſſariis regni negotiis, quam epiſcoporum abſumantur deliciis? Noſtri enim temporis præſules veterum in ſe formam minime exprimunt, ſed circa officium langvidi & remiſſi totis mundum brachiis amplectuntur. Sic Henricum Leonem, Saxoniæ Ducem, de nimia Epiſcoporum avaritia & opulentia conqueſtum *Cranz. Metropol. l. VII. c. 1.* afferit: Inſanæ baſilicarum dominicarum ſtructuræ, & amplifſimi Epiſcopis & Canonicis deputati reditus, ita *ut luxu & laſcivia diffluerent, libentius prœliantes, quam prædicantes, Guil. Neubrig. rer. Angl. l. V. c. 22.* adhuc quoque de opibus Clericorum variis artibus partis teſtantur. Quam ob cauſam Veneti, Galli, & Britanni æquum judicarunt, ut donationum ad pias cauſas & Eccleſias modus eſſet: ideo promulgatis edictis prohibuerunt, ne quis impoſterum prædia aut bona immobilia Eccleſiæ aut ordini eccleſiaſtico absque ſuperiorum conſenſu donaret, *Bodin. de Repul. l. V. c. 2. Sleid. l. VI. de Stat. relig. & reipubl.* Quibus ergo artibus, ad emungendam laicis pecuniam, pietatis nomine velatis uſi fuerint, ulterius paucis pandam.

III.

Earum *Hœpfnerus*, inſignis Theologus Lipſienſis, in *Saxon Evangel. p. 154.* tres præcipue commemorat: *Prima* eſt, *quod mulctæ pecuniariæ loco ſatisfactionum canonicarum laicis impoſitæ, prius ab iis ſolvendæ eſſent, quam abſolverentur.* Quæ autem impietas in iſthoc ſatisfactionum genere lateat, ex *Lanceloti* quoque verbis intelligi poterit, *l. IV. t. 13. §. 22. Heredes*, ait, *ut pro mortuo ſatisfaciant, ſi ſponte nolint, Eccleſiaſtica cenſura compelli poſſunt.* Quam male autem *ſatisfactionem compenſatoriam*

cum

cum *emendatoria* illi confundant, & qua ratione, a primitiva eccleſia circa ſatisfactiones diſceſſerint, *Zieglerus in not. ad Lancelot. l. II. t. 5. §. 12.* accurate admodum demonſtravit. Marſupiis certe Clericorum admodum proficuæ fuerunt, & cum peccatores per flagellationes, jejunia aut publicas deprecationes nollent, ut ita loquar, in corpore luere, in ære luere neceſſum habebant. Major *ſecundo* impietas in *Indulgentiarum inventa nundinatione* deprehenditur, quando merita ſanctorum e communi eccleſiæ theſauro ad ſalutem animæ vendi cœperunt. *Maimburgius in Hiſtor. Lutheraniſmi l. 1. ſect. 3.* & Pontificii originem ad *S. Gregorii* Papæ, *Leonis III.* & *Clementis VI.* tempora ex Decretalibus deducunt, & per Concilium Nicænum, Ancyranum, Laodicenum, Claramontanum, Lateranum, Lugdunenſe, Viennenſe & Conſtantienſe illarum autoritatem confirmatam fuiſſe, fabulantur. Enim vero *Illuſtris Seckendorfius in Comm. Hiſtor. Luther.* ad l. c. *Maimburgii* fabuloſam originem oſtendit. Notum enim eſt ſatis, quod *Bonifacii* demum *VIII. Alexandri VI.* & *Leonis X.* auſpiciis impudentes indulgentiarum nundinationes maxime invaluerint. Indulgentiarum vero impietatem manifeſtam non tantum *Lutherus* noſter orbi Chriſtiano demonſtravit, ſed ipſi quoque Pontificii ſcriptores *Franciſcus Gvicciardinus*, *P. Jovius*, *Arnoldus Ferronius*, *Natalis Comes* & alii eandem diſſimulare non potuerunt. Quorum teſtimonia quippe in vulgus nota adferre, opus haud eſt. *Tertio* loco, *Miſſa* inter artes lucrandi bona laicorum, modus admodum eſt vulgaris; præſertim licentia data eandem quibusvis in locis celebrandi; item preculæ pro mortuis ex purgato-

gatorio liberandis, qui bona ſua eccleſiis & cœnobiis legaverint. De origine cultus Miſſifici non eſt, ut hic tradam multa. *Melanchthon in epiſtola* ad *Hermannum, Archiepiſcopum Colonienſem*, quam *Seckendorfius l. III. Sect.* 27. §. *107.* recenſet, *Miſſam priuatam*, ſcribit, *quinto ſeculo in Africa initium ex caſu quodam ſpectri pellendi cauſa habuiſſe, unde paulatim mos apud barbaras præcipue nationes irrepſerit, & mentio mortuorum in cœna recepta ſit, cum Græci in Canone offerre ſe dicant pro Prophetis & Apoſtolis, quos utique a pœna liberandos eſſe, non cogitabant, ſed gratias pro illorum miſſione agebant.* Emergente vero poſtea monarchia Papali, in Eccleſiam Romanam majore ſuperſtitione aucta tranſiit, & plures impios errores peperit, quos *Lutherus* in *Articul. Smalc. ſecund. part. artic. de Miſſa* demonſtravit. His acquirendi modis alii ex Theologia Pontificiorum lucrativa addi poſſent, niſi illi ab Illuſtri Viro, *Pufendorfio de Monarch. Pontif. Rom.* §. *17. 18. 32. 33. ſequ.* annotati eſſent.

IV.

Hos Cleri modos acquirendi ſi quis prudenter examinet, minus mirabitur, per tot ſecula uſurpatos tot prædia, tot epiſcopatus & ditiones ſub *Pietatis* titulo ipſis ceſſiſſe; præcipue, cum ad ſuperſtitionem favor in Eccleſiam & Clerum ſummorum Principum cum veneratione Papæ Romani accederet, ut circa modos donationum Jure Civili prohibitos, in gratiam Cleri facile diſpenſarent. Ea enim hominum indoles eſt, ut libentius de alieno, quam de ſuo, largiantur. Humano huic genio ſeſe quoque accommodaverunt Clerici, & præcipue circa bona morientium acquirenda

Digitized by Google

da intenti fuerunt. Morti enim' jam vicini, dum hæredes bonis percipiendis fraudant, rerum ſuarum ſunt quidem adhuc liberrimi domini, aſt cum dominium brevi exuere neceſſum habeant, poſt mortem quoque dominium velut exercere malunt, opesque jure naturali aliis neceſſario relinquendas, liberæ ipſorum diſpoſitioni permittere indignantur. Invidiæ ergo ut certi eſſent limites, Imperatores conſtituerunt, variasque leges ſanciverunt; ne hæredes ab inteſtato morientis arbitrio plane eſſent expoſiti. Sagaciores inde JCti exiſtimant, prolixas ambages ſeptem teſtium, & alias ſolennitates circa teſtamenta neceſſarias hanc ob cauſam a legislatoribus ſancitas, ut per has Juris civilis tricas in condendo teſtamento requiſitas, morientes a confectione teſtamenti deterrerentur, atque per fidei commiſſum, ſiquid legandum eſſet, hæredibus rei præſtationem injungerent. Has Imperatorum ſanctiones, cum Clericis in acquirendis bonis morientium absque diſcrimine obſtare viderentur, ſæpius evertere auſi ſunt, & ex favore piarun cauſarum, circa diſpoſitionem ultimæ voluntatis, privilegia impetravere. Quæ, qua ratione nitantur, &, an aliquid ex iniquo aut impio trahant, paucis diſquirendo ulterius oſtendam.

V.

Prima heic Clericorum fraus occurrit, quod plurimas illi res privilegiis piarum cauſarum in teſtamento frui voluerint, quæ ſane minime piis cauſis accenſeri poſſunt. Quæ enim ſpeciatim ſub piarum cauſarum indice *Sect. I.* comprehendi diximus, magnam

Digitized by Google

partem ita ſunt comparata, ut neque pietati objectivæ, neque ſubjectivæ reſpondeant. Illa ex *Tiraquelli præfatione ad privilegia* & *Menochii Præſumptionibus l. III. c. 115.* excerpſi: qui, dum partibus Cleri Pontificii favent, in juſtitiæ regulas impegerunt. Ut igitur ordine, quo ſupra ſpecies piarum cauſarum recenſui, iterum procedam, *num. III. ſ. V.* illorum error utique notandus venit, qui *Hoſpitale* privata autoritate erectum ad pias cauſas referre nolunt, moti autoritate Canonica, quæ valorem & titulum piæ cauſæ ex ordinatione Epiſcopi vel Pontificis pendere aſſerit. Autor hujus ſententiæ eſt *Antonius Gabrielius l. VI. t. de pia cauſa. concluſ.* 2. Sed cum ſupra hunc errorem notaverim, *Gabrielio* hic tantum definitionem piæ cauſæ oppono, quæ, cum Hoſpitali etiam privata autoritate erecto conveniat, vanum illius ſtudium hac in parte ad condecorandam Epiſcopalem poteſtatem inſumtum corruet. *Num. V. Menochii* itidem ſententia de piis cauſis corrigenda venit: *qui nobilem multa bona poſſidentem, quæ tamen non ex aſſe qualitatem & conditionem domini exprimunt, etiam favore piæ cauſæ frui contendit.* Non vero video, quod ſi opulentior factus ſit nobilis, quomodo gloria DEI, qui primarius finis piarum cauſarum eſt, promoveatur; is enim, ſi etiam non lautiore ſorte gaudeat, ſatis habet, ſi neceſſaria ad victum & amictum ipſi ſuppetant. Sane Chriſtiana charitas non ſplendorem & magnificentiam, ſed egeſtatis levamen reſpicit. *Num. VI. legatum pro anima* piis cauſis adnumeratur. Aſt cum huic formulæ noſtra veræ fidei Chriſtianæ profeſſio obſtet; num inter Proteſtantes legitimum uſum habeat, aſſeverare haud auſim. Hoc certum eſt, ex hypotheſibus Pontificio-

rum,

Digitized by Google

rum, qui eleemoſynas inter opera ſatisfactoria referunt, atque animas ex purgatorio etiam citius liberari hac ratione contendunt, jure, ſi quid ſub hac formula legatum ſit, piis cauſis accenſeri. Verum, cum *paragr. III. ſect. II.* quid de ſatisfactionibus iſtis habendum ſit, notaverim, in noſtra Proteſtantium Eccleſia hujus formulæ nullum verum uſum eſſe judicaverim. *Num. IX* circa quæſtionem; *num* donatum filiofamilias ſtudiorum gratia favore piæ cauſæ gaudeat? *Baldus* & ipſius aſſeclæ ſuperſtitioſe monent, ad ſtudium Theologicum hoc legatum tantum eſſe reſtringendum. Aſt cum in omni ſtudiorum genere DEO & proximo inſerviri debeat, & gloria DEI & chriſtiana dilectio etiam a ſtudioſo Juris, Medicæ, aliarumque liberalium artium juſta ratione promoveri queat; cur illud privilegium Theologiæ cultoribus tantum indulgeatur? Commentum ſane id Canoniſtarum eſſe videtur, qui ex ſuo ingenio alios quoque judicaverunt, atque hac quoque ratione Clericos tantum gloriæ diuinæ miniſtros habere voluerunt. *Num. X.* privilegium piæ cauſæ illis donationibus tribuitur, quæ ad imaginem faciendam aut depingendam Chriſti aut alicujus ſancti deſtinantur. *Tiraquell.* & *Menoch. præſumpt. 115. l. 3.* infinita ferme autorum loca citat, quæ in idem conſentiunt, neque longe arceſſenda erit ipſorum ratio, ſi venerationem & δȣλείαν, quam imaginibus tribuunt, conſideremus. Enim vero cum nobis e Jure divino & morali ſit perſvaſum, imagines nihil ad verum cultum ſanctiſſimi numinis conferre, mirum videri poſſit, nonnullos noſtratium quoque doctorum ſtatuere, legata ad imagines ſanctas conficiendas, extruenda monumen-

Digitized by Google

numenta, comparandum ornatum eccleſiaſticum, & ejusmodi alia, quæ ſplendorem externum tantum concernunt, juribus & privilegiis piarum cauſarum gaudere poſſe. Equidem ornatum templorum, & magnificentiam ædium ſacrarum haud ſpernendam eſſe dixerim, nec eos, qui opibus abundant, peccare, qui ad comparanda ejusmodi ornamenta aliquid legant, aſſeruerim. Num vero talia gloriam DEI, æque ac eleemoſynæ & elargitiones, quæ ad pauperum miniſtrorum eccleſiæ & Scholæ uſus ac ſalaria legantur, promoveant, valde dubitem. Multo minus quod ſupra *Num. X.* privilegium meretricibus favet, piis cauſis accenſere velim. Ratio, quam *Tiraquellus*, *Menochius* & alii allegant, ut ſcilicet ad meliorem frugem illæ redeant, ſpecioſa quidem, aſt minus juſta & certa, eſſe videtur. Quando enim fingitur, meretricem a merendo dictam, per inopiam ad hoc ſordidum & impurum vitæ genus redactam non indignam eſſe miſericordia, non conſiderant, carnalem voluptatem ad tam fœdam corporis proſtitutionem meretrices ſæpius magis incitare, quam quæſtum, quæ novo accedente legato non reſtingvenda, ſed maximam adhuc partem adaugenda foret. Accedit, quod legantes, dum poſt fata quoque, quanti eas fecerint, teſtimonium proſtare cupiunt, famæ ſuæ noceant. Conceſſo etiam, quod teſtator publice profiteatur, ſe hac intentione legaſſe, ut priſtinum vitæ genus exuat, dubium manet, teſtatoris voluntatis fuiſſe ſeriam & meretricem conditionem impleturam. *Pietas vero non ſtat in nomine pietatis, ſed in ſubſtantia veritatis*, ait *Tiraquellus* ex *Lapo alleg. 92.* Quæ curioſe *Menochius l. III. preſ. 115.*

circa

Digitized by Google

circa hunc caſum monet, contemplationibus magis, quam communi praxi vitæ, convenire autumo. Fingit enim tres potiſſimum caſus, quorum primus eſt, *quando teſtator legauit meretrici vel concubinæ, qua cum ipſe conſuetudinem non habuit*, & hoc caſu Baldi opinionem procedere ſtatuit. Secundus eſt, *quando teſtator concubinæ ſuæ legavit, quæ tamen jam diu ſua eſſe deſiit*, atque idem, quod in primo, circa hunc definit, *quia omnis ſiniſtra ſuſpicio ceſſet.* Tertius eſt, *quando teſtator propriæ concubinæ legavit, quam tempore teſtamenti in domo retinebat.* Hoc caſu *non* credit *legatum ex pietate relictum, ſed ob blanditias & illicitum illum amorem, quo is eam proſequebatur.* Sed his contemplationibus meretriciis diutius immorari abſtineo, cum fixum ſit, meretricibus non deberi iniquitatis præmium.

VI.

Pergam igitur potius, expoſitis illis rebus, quibus falſo privilegia piarum cauſarum tribuunt Canoniſtæ, & imprimis illum morem reprobo, qui ſuperioribus ſeculis apud Gallos invaluerat, ut, qui teſtamento nihil curionibus aut collegiis eccleſiaſticis legaſſet, honore ſepulturæ careret: ſi quis autem inopinato caſu obiiſſet, ſacrificulus, Pontificis juſſu, mortui loco teſtamentum conderet, &, quæ vellet Eccleſiæ arbitratu ſuo quaſi teſtator legaret. *Bodin. l. V. c. 2. de Republ. Lanſius in conſult. de provinciis Europæ. p. 648.* Feliciſſima ſane ratione hac in parte Caligulam imitati ſunt, qui plurimos Senatores Romanos enecabat, & teſtamentum poſtea conficiebat, in quo ipſe hæres ex aſſe ſcriberetur. Hunc morem, quamvis poſtea Curia

Pariſienſis ſuſtulerit, uti *Bodinus* l. c. affirmat; non tamen porſus ab illicitis ejusmodi acquirendi modis ſacrificuli deſtiterunt. Monachi enim moribundos doloſis perſuaſionibus & minis quandoque compellabant, ut cœnobiis & Eccleſiis in teſtamentis certis proſpiciant legatis. Quæ certe legata neutiquam jure valida eſſe debent; cum teſtator importunis ſollicitationibus inductus fecerit. *l. 70. de hered. inſtitut. ff. Hartm. Piſtor. p. 1. qu. 29. n. 3.* Quæſtio inde in noſtra quoque Eccleſia orta, *num miniſtro Eccleſiæ liceat blanditiis legatum in favorem Eccleſiæ elicere?* Affirmat *Carpzovius in Jurisprudent. Conſiſtor. def. 322.* quam ſententiam tueri videtur argumento, quod ex reſcripto ſupremi Conſiſtorii de an. 1609. die 29. Novembr. depromit. Sane hanc vim probandi continere id non videtur, præſertim ſi circumſtantiæ Reſcripti laudati attendantur, quæ caſum allegatum prudenter reſtringunt, ut ad alios caſus promiſcue adplicari non poſſit. Pergit vero ulterius *Carpzovius* l. c. *Blando ſiquidem ſermone omnino licet invitare teſtatorem, ut hæredem aliquem inſtituat, vel legatum ſaltem alicui adſignet, atque relinquat, nec exinde diſpoſitio redditur vitioſa.* Aſt ſtatim dubium Jus Romanum ipſi concitat, quod legatum doloſis perſvaſionibus elicitum nullum declarat. *l. ult. ff. ſi quis aliquid teſtar. probib.* Dubius hinc hæret, unde dijudicandum, num blanditiis, num vero doloſis perſuaſionibus, teſtator fuerit inductus. Blanditiæ ſane, quibus morientem ſollicitamus, raro a pia fraude differunt; & ſi quandoque differant, nunquam tamen a judice, piæ cauſæ, ob privilegia ſemel introducta, quæ in dubio pro piis cauſis quoque pronunciare jubent, favente

te

te rite diſcerni poſſent. Hinc illud timendum foret incommodum, omne legatum in fraudem heredum ab inteſtato ſive blanditiis, ſive doloſis perſvaſionibus, a paſtore elicitum, validum futurum; cum in dubio favor Eccleſiæ attendi debeat. Cavendum utique eſt, ne miniſtri eccleſiæ impudentes hac ratione morituris *ſatisfactionem compenſatoriam*, quam ſacrificuli ſtatuunt, tacite perſvadeant. Merito igitur cum *Excell. Titio* noſtro *Syſtem. l. IX. c. 17. n. 13.* exiſtimem; *cavendum primo eſſe, ne blanditiæ in fraudem degenerent, & ſecundo cordatis hominibus* (quales Paſtores eſſe debent) *rationes potius, quam ineptias illas, convenire.*

VII.

Ad privilegia, quibus circa legata piæ cauſæ munitæ ſunt, tranſeundum, quæ optima ratione πλεονεξίαν cleri Pontificii, qui eadem invenit, exprimunt. Circa hæc in genere monendum erit, me non differentias ſingulas, quæ inter *Jus Canonicum*, & *Civile* occurrunt, & per quas piæ cauſæ ſunt privilegiatæ, obſervaturum; ſed illas tantum, quæ juſtitiæ univerſali & veræ pietati repugnant. Sunt enim nonnulla privilegia, quæ, etſi a Juris Civilis contraria obſervantia pias cauſas liberent, non tamen Jure naturæ contraria eſſe dixerim. Circa illa enim præcipue, ſi veris piis uſibus impendantur, ſummus imperans cum ipſe leges civiles condiderit, absque nota iniquitatis diſpenſare poterit. Sic *l. 32. pr. ff. de hæred. inſtit.* in arbitrium tertii hæredis inſtitutio non conferri poteſt: quod tamen circa pias cauſas mutatum; ita, ut teſtator non ſolum in arbitrium alterius conferre poſſit diſpo-

Digitized by Google

diſpoſitionem piæ cauſæ; *Molin. d. 143. in fin. & d. 147. n. 8.* verum etiam heredis inſtitutio pietatis cauſa, nutu fieri poſſit, *Tiraquell. priv. 8.* Hic actus cum jure naturæ ſit validus, & ſufficiat ultimæ voluntatis declaratio & probatio; circa ſolennitates & ſpeciales Juris Civilis conſtitutiones optimo jure ſummus Imperans diſpenſabit, neque circa ejusmodi privilegia aliqua impietatis nota erit obſervanda. Quæ autem ita fuerint comparata, ut vel fraus Clericorum eadem extorſerit, vel obſervantia illorum ſpecialem hominum vitam bene ordinatam diſturbet, illa demum atro notari lapillo merentur.

VIII.

Solemnitates, quæ circa confectionem teſtamenti Jure Civili obſervandæ veniunt, ſi teſtamentum pietatis titulo gaudeat, remittuntur; & cum in alio ſeptenarius teſtium numerus requiratur, in teſtamento pio, duo ſufficiunt per *c. Relatum. 11. X. de teſtam.* Admitti ſane hoc privilegium poterit, cum ſolennitates obſervandæ magis ſint civilis, quam naturalis juris, & in quovis alio teſtamento circa teſtium numerum princeps diſpenſare poſſet, cum ſeptenarius numerus nihil ad eſſentiam teſtamenti conferat. Attamen alia circumſtantia in hoc privilegio examinanda erit. Statuit *Covarruvias in n. 2. ad c. Relatum. 11. X. de teſtam.* & *Molina d. 134. n. 1.* teſtamentum ad piam cauſam factum coram duobus teſtibus validum; ſi pia cauſa hæres ſit inſtituta, & legata aliis relicta. Si vero alius inſtitutus hæres ſit, & Eccleſiæ relicta legata, inſtitutionem coram duobus teſtibus invalidam, legata utique

valida

valida futura. Exemplum hic inſigne videas artis rabuliſticæ, quæ unum idemque teſtamentum ex parte validum & ex parte invalidum efficit. Si enim de ſeria aut vera voluntate diſponentis controverſia moveri poſſet; cur legatum Eccleſiæ relictum valeat, non video rationem decidendi. Sin vero ſeria diſpoſitio ad pias cauſas non in dubium vocanda; cur hæres inſtitutus hæreditate ſit privandus, & in uno eodemque actu quædam valida, quædam invalida ſint, naturali jure iniquum videtur. Huc pertinet illud quoque privilegium, quod, cum filiusfamilias jure civili non poſſit condere teſtamentum, ne conſentiente quidem patre, *pr. inſtitut. quibus non eſt permiſſum fac. teſt. l. 6. ff. tit. eod.* tamen de Jure Canonico piæ cauſæ legatum relinquat conſentiente patre. *Jul. Clar. l. III. recept. ſentent. §. teſtament. qu. 5. n. 7. Didacus Spino a Caceres in ſpecul. teſtam. gloſ. rubric. p. 4. n. 11.* reliqua tamen, quæ teſtamento continentur, pro non adjectis habeantur, & nihil valeant, *Anton. Faber Cod. l. 1. t. 2. defin. 40.* in qua diſpoſitione iterum quædam valida, quædam invalida, prout Canoniſtis commodum & proficuum viſum fuit.

IX.

Num detractio Quartæ Falcidiæ in teſtamento ad pias cauſas facto locum inveniat, & hæres inſtitutus legata integra præſtare debeat, *Nov. 131. c. 12. Auth. ſimiliter C. ad l. Falcid.* non eadem inter doctores ſtat ſententia. *Reuſnerus* enim *de teſtam. p. 4. c. 12.* & *Huberus ad l. J. ad L. Falcid. n. ult.* affirmant, plurimi alii autem, ut *Gipbanius ad l. 7. C. ad leg. Falcid. Perez. ad C.* E dict.

Digitized by Google

dict. tit. tantum ad eum caſum reſtringunt; ſi hæres in ſolvendis legatis piis moras nectat, vel alia tergiverſatione uſus ſit. Tutiorem inde eligere viam teſtatorem, ſi *Falcidiæ detractionem ſpecialiter inbibeat, Excell. Stryk. diſſ. de teſtam. privileg. in fin. ſtatuit, quo ſcilicet fiet, ut hæres piæ cauſæ nullam amplius poſſit movere controverſiam.*

X.

Cum detractio Falcidiæ heredibus ſit, quod liberis legitima, & quandoque liberis quoque circa legitimam a piis cauſis moveatur controverſia, inſignis hic erit quæſtio ventilanda: *num ſcilicet major ſit favor liberorum, quam piarum cauſarum? Mantica* enim *de conject. ult. voluntat. l. V. t. 15. num. 35. Tiraquell. ad l. ſi unquam verb. libertis num. 83.* & in verb. *Donatione largitus. n. 326. C. de revocand donat.* majorem favorem piæ cauſæ aſſerit, quam filiationis, cum favorabilior ſit DEUS, quam liberi. Sed hanc ex ſcitis Judæorum hauſtam opinionem jam olim Chriſtus refutavit, *Matth. XV. v. 4.* & *Marc. VII. v. 11. ſeqv.* cum vota DEO a Judæis facta ob parem ferme rationem improbaret. Erat ſcilicet moris penes Judæos, qui vim legis induerat; *ut filius parenti reverentiam exhiberet, non ſedens in loco patris, non loquens in loco ejus, non verbis ejus contradicens, præbens alimenta & veſtimenta, calceos induens, introducens & educans,* quæ verba ex *Salomone Jarchio, Seldenus in Jur. N. & G. Ebræorum l. VII. c. 2.* producit. Hunc parentibus exhibendum honorem, vel opera vel donationibus, quidam Judæorum, vel ſuperſtitione vel malitia exagitati, negabant, & per vocem *Corban*, omnem utilita-

litatem parentibus a liberis proventuram DEO conſecrabant. Quo facto omne illud, quod ante votum parentibus ex præcepto præſtandum erat, poſt votum, Numini ſacrum habebatur, eique tantum, ſive in opera ac miniſteriis, ſive in oblationibus, quantum Parentum, de quibus votum erat conceptum, exiſtimationem æquaret, præſtandum veniebat. Hunc morem conſecrandi rem DEO, quæ parentibus erat tribuenda, Chriſtus ipſe improbat, neque hac ratione cultum divinum rite exerceri docet. Cum itaque Parentum & liberorum mutua ſint officia, & Parentibus a liberis honor & reverentia, liberis autem a Parentibus alimenta & bonorum poſt fata conceſſio, non obſtantibus graviſſimis cauſis, ſit concedenda, effatum Chriſti, qui *traditionem contra verbum DEI*, hanc conſecrationem receptam appellat, ad hunc quoque caſum applicare licebit. DEI enim gloriam promoveri, ſi liberis, quæ jure naturali debetur, στοργὴ adimatur, & piis cauſis tribuatur, quis crediderit? cum ipſe opibus morientium non indigeat, & gratior ipſi ſit contritus ſpiritus, quam multa millia victimarum & oblationum. Excipiunt hic doctores, non quidem DEO, attamen perſonis DEO percharis, pauperibus ſcilicet, illa tribui; verum duplici illis ratione reſponderi poterit. *Primo* enim *loco* hocce opus charitativum regulæ ordinatæ charitatis reſpondere debet; quæ hæc eſt; *charitas incipit a ſeipſa.* Jam ſi parens & filius habentur pro una perſona, & liberi *propria parentum caro ſint*; charitas, quæ ſe per oblationes & beneficia exerit, a probis liberis incipiet, & ante omnia illis erit conſulendum. His ſalvo jure, ſi vere piæ ſint,

cauſæ piæ & pauperes ſuccedant; cum Chriſtus proximi, ſub quo titulo omnem egenum & opis indigentem intelligit, dilectionem ad exemplar propriæ dilectionis, quæ antecedere debet, inſtituendam pronunciet. *Secundo* quoque monendum erit, tales oblationes ex invidia aut alio malo adfectu ortas, quales olim Judæorum erant, neutiquam DEO gratas; ſed illas tantum, quæ ex ſincero cordis affectu erga DEUM proveniunt. Tales autem oblationes, quæ in fraudem liberorum mortis cauſa fiunt, plerumque vel ex ambitione vel ex invidia proveniſſe, ſupra *Sect. I.* §. *IX.* & *Sect. II.* §. *IV.* jam demonſtravi. Si enim ſincerum ſuum affectum teſtator pauperibus declarare voluiſſet, piam voluntatem integra adhuc corporis conſtitutione, per eleemoſynas exhibere potuiſſet. Quæ cum ita ſint; num præpoſterum hocce DEO placendi ſtudium, DEO gratum, JCtis vero æquum videri poſſit, ut liberis quoque prærogativam naturalis ϛοργῆς denegare queant, Phariſæi, & cum illis *Tiraquellus*, videant. Sic Jure naturæ quoque major liberis, quam piis cauſis, erit favor concedendus; cum liberi ab inteſtato ſuccedant, & parentum perſonas repræſentent. *V. Ludwell. de ultim. Volunt. p. 349.*

XI.

His inventis artibus cum optime ſibi proſpexerint clerici, ut bona morientium, variis excogitatis privilegiis, piis cauſis vendicarent, de *executoribus* quoque *teſtamentorum*, *teſtibus* & *judicibus* in propria cauſa ſolliciti fuerunt. Concedunt enim, ut executores, quos teſtator ſpecialiter conſtituit, vel hæredes ordinarii, juſſa defun-

functi exequantur, *Menoch. l. IV. præſumpt. 125. num. 3.* Si vero tardiores fuerint in exequendo, nec intra VI. menſes exſolvant, aut in ſolvendo diſſentiant, Epiſcopum arbitrum aut executorem conſtituunt. *c. 17. X. de teſtam. Nov. 131. c. 12. & c. 3. X. h. t.* Eorum quoque, quæ ad redemptionem captivorum relicta, executor eſt Epiſcopus, *l. 28. ſ. 1. & Authent. ſeqv. C. de Epiſc. & Cler.* licet teſtator prohibuerit Epiſcopo executionem, *Molin. d. 247. n. 4.* Notandum quoque, quamvis Jure Communi nemo in ſua cauſa poſſit eſſe teſtis, *l. ..llus 10. ff. de teſtib.* attamen Jure Canonico in cauſis Eccleſiarum ipſi Prælati & Clerici teſtes eſſe poſſunt, ſi per alium cauſam agunt, *c. 6. X. de teſtibus.* Diſtingvunt quidem doctores, an utilitas negotii obveniat ſingulis ſingulariter in Collegio; an vero toti Collegio principaliter, & non ſingulis, *Carpz. l. 3. reſp. 93. n. 3.* aſt videtur omnino *aliquid ſingulare eſſe in Clericis* per tradita *Maſcardi de Probat. concluſ. 306. n. 4.* Nam Clerici non repellendi a teſtimonio 1) *ob perſonæ præcellentiam & fidem* 2) *nullum metuendum perjurium, in cauſa principaliter ad eccleſiam, nec non ſucceſſores in officio, non ad heredes pertinente,* 3) *non poteſt facile dari caſus, ubi cauſa & intereſſe Eccleſiæ, ab intereſſe Clericorum, ſit ſeparatum.* Judicem denique in cauſis teſtamentariis Epiſcopum quoque conſtituunt, quod diſpoſitio ultimæ voluntatis ſit miſti fori, & Epiſcopo jurisdictio in Laicos quoque competat, *Tiraquell. pr. 149.* Secularem tamen judicem ex gratia quaſi admittunt, ſub hac lege; ut ſecundum præſcripta canonum judicet, ex quibus deciſio piarum cauſarum dependet, *Andr. a Matre DEI, Theol. Moral. Tr 14. c. 15. punct. 12. n. 266.* Apud nos vero cum jura epiſcopalia

Digitized by Google

ſuperioritati territoriali ſint reſtituta, Principes pro lubitu vel per Conſiſtoria, vel per officiales ſuos, ſeu advocatos fiſci, ultimarum voluntatum executionem urgere poterunt. Nec penitus erunt prohibendi Inſpectores vel Superintendentes, quo melius executionem monendo urgere, &c, ſi nihil profecerint, rem conſiſtorio Eccleſiaſtico denunciare poſſint. Hæc adminiſtratio juris, ubi ſcilicet Clerici in propria cauſa executores, teſtes & judices ſunt conſtituti, quam maxime illis per multa ſecula proficua fuit. Iniquum vero videtur, quod Epiſcopo, prohibente quoque teſtatore, executio teſtamenti concedi poſſit; cum tamen ipſi contraria voluntas teſtatoris, quam in favorabilibus agnoſcit, obſtet. Quod autem teſtimonia Clericorum in propria cauſa ferenda attinet, *Maſcardi*, quas allegavi, rationes ſpecioſæ quidem videntur; ſed firmi roboris eſſe haud putem. *Prima* enim, quam ex perſonæ præcellentia colligit, infirma eſt. In communi quidem vitæ commercio dignitatem & exiſtimationem illorum agnoſcimus; neutiquam in judicio, ubi nullum debet eſſe perſonarum diſcrimen. *Altera* ratio, quæ ex ſanctimonia ordinis Clerici deſumta, optima quidem eſſet, ſi obſervaretur; aſt vero, cum infinita fere in hiſtoria Pontificum & Epiſcoporum exempla contrarium demonſtrent, admodum ſuſpecta illorum fides facta eſt. Quam *ultimo loco* rationem urget, magis ipſius ſententiam evertere, quam corroborare videtur. Si enim intereſſe Eccleſiæ rariſſime ab intereſſe ſingulari Clericorum eſt ſeparatum, magis ad delinquendum & falſum teſtimonium Clericos ob lucrum inde ſperandum invitabit. Nam ab avaritia & πλεο-

νεξία

νεξία Clericos non eſſe immunes, quis eſt, qui ignoret? Hinc ſi ab executione contra voluntatem teſtantis, & a teſtimonio in propria cauſa ſunt removendi; poteſtas judicandi in legatis ad pias cauſas ipſis neutiquam erit concedenda. Ut enim taceam, cauſam teſtamentariam non eſſe miſti fori; cum actor forum rei ſequi debeat, nec jurisdictionem in laicos Epiſcopis jure divino tribuendam eſſe, Galli multis abhinc ſeculis hunc errorem agnovere, atque regiis procuratoribus ſpartam compellendi executores vel exequendi obtulere; ita, ut ſeculares tantum i. e. Regii judices de hujusmodi controverſiis apud illos cognoſcant. *v. Mornac. ad l. 28. nulli C. de Epiſc. & Cler.*

XII.

Sed cum duplex donationum modus extet, vel per teſtamenta & legata, vel etiam inter vivos, circa ultimum quoque varia privilegia excogitavere. Sic quamvis omnia bona præſentia & futura donari non poſſint, & *l. 35. §. 4. C. de donat.* quæ donationem omnium bonorum concedit, *per l. 19. §. 1. ff. de re judicata*, ut ſcilicet donatori ſit proſpiciendnm, ne egeat, ſit explicanda, valida tamen erit donatio omnium bonorum Eccleſiæ vel pio loco facta, *per l. jubemus nulli 14. pr. ibi: aut certe inter viventes. C. de SS. Eccleſ. Tiraquell. priv. 100.* quia non ſit contra bonos mores juris gentium, & ratio, ne auferatur jus teſtandi, tantum ad Juris civilis diſpoſitionem pertineat. *Carpz. P. 2. C. 12. d. 26. n. 10.* Neganda tamen erit ratio, quam proferunt, quod ſcilicet non ſit contra bonos mores juris gentium, & juri naturali non repugnet. Quod ſi enim

Digitized by Google

enim Turcæ *Oſmanni* Imperatoris ſtoliditatem & inſaniam exinde prudentes judicaverint, quod imperium Turcicum & gazam *Rudolpho II.* Romanorum Imperatori offerret; ſane veſaniæ hominis privati proximum erit; ſi bona futura & præſentia omnia per donationem in alium conferat. Agnovit idem quondam Siracides & omnino contra bonos mores eſſe judicat, ſi quis bona ſua filio, aut uoxri, aut fratri aut amico, aut cuicunque demum ſit homini tradat. *c. XXXIII. v. 22.* Quare in Jure Civili, ob metum prodigalitatis, quæ ſub donatione latere poſſet, *l. 34 & 36. §. 3. C. de donat.* inſinuatio judicialis requiritur, ſi donatio quingentos ſolidos excedat, & Jure Saxonico facultatem donandi leges usque ad 500. ſolidos i. e. mille thaleros gravioris monetæ reſtrinxerunt. *Carpz. p. 2. C. 12. d. 12. Webnerus in Obſerv. Pract. voc.* Gold-Gülden. Cum ergo Jus Civile profuſionem bonorum in exceſſu donationum timeat; nos certe ſuperſtitionem in donatione omnium bonorum ad pias cauſas ſubſtituamus, atque perſonam donantis, priusquam donationem adprobemus, probe conſideremus. Cum enim donatio, ſemel Eccleſiæ facta, non adeo facili negotio reſcindi poſſit, judex rationes, quæ animum ad donationes addidere, rite examinet, neque, quod ex perturbatæ mentis operatione proficiſcitur, pietati tribuat. Quodſi enim tempore donationis cœlebs, aut aliquot tantum liberorum parens, exiſtat; plures autem poſtea liberi ipſi ex matrimonio contingant, quod tamen in aliis donationibus permiſſum, ob ſupervenientiam liberorum donationem neutiquam revocare poterit. *Tiraquell. priv. 118. & Menoch. l. IV. præſumpt. 189. n. 136.*

Digitized by Google

n. 136. atque ita non ſolum ſibi, verum etiam liberis, per inconſultam donationem peſſime proſpiciet. Statuit quoque *Tiraquellus priv. 101.* quod, etſi omnis alia donatio ſtricte ſit intelligenda; contrarium tamen in donationibus Eccleſiæ factis ſit aſſerendum. In hoc caſu, cum præcipue intentio donatoris ſit reſpicienda, & ipſius voluntati ſit ſatisfaciendum, quo jure objectum, quod eſt pia cauſa, etiam contra rationes dubitandi, voluntatem donatoris latiorem in favorabilibus efficere poſſit, non video. Cum enim omnis donatio ex ſingulari donatoris gratia ita profecta cenſeatur, ut, etiam ſalvo jure, eadem omitti poſſe credatur; benevolentia donantis non erit abutendum, ſed ſtricte erit interpretanda. Quæ ſtricta interpretatio, cum in aliis caſibus a JCtis admittatur, non putarim, pias cauſas aliis donatariis eſſe imprudentiores. Excipiunt hic, quod ſemper in favorem piæ cauſæ benignior ſit interpretatio admittenda, &, ſi circa controverſias pias cauſas concernentes diverſæ ſint doctorum ſententiæ, illa, quæ piæ cauſæ adverſatur, non ſit attendenda, etiamſi eſſet communis, ſed arripienda ſententia Eccleſiæ favens. *Alexander Tartagna l. 6. Conſil. 204. n. 12.* Verum hæc ratio eſt petitio principii ex jure Pontificio deſumta. Quamvis enim proverbium, *multitudo errantium non parit errori patrocinium*, huc quoque adplicari poſſit, quod communis doctorum ſententia non magis quandoque æquitati reſpondeat, quam ſingularis quorundam; non tamen ideo ſequitur, in favorem piæ cauſæ communem ſententiam, ſi adverſetur piis cauſis, ſemper eſſe rejiciendam. Credo ſane illam reprobandam, quæ juſtitiæ cauſæ, ex circum-

F ſtan-

ſtantiis moralibus judicandæ, contraria; & cum nulla tam abſurda ſit opinio, quæ ſuos defenſores non inveniat, illud inde incommodum eſſet timendum; quod ſemper quidam, vel ſuperſtitione vel imbecillitate judicii decepti, partes piarum cauſarum contra optimas juris rationes haud infeliciter ſint acturi.

XIII.

Decimæ, cum jam per legem Moſaicam Clericis, tanquam pars ſalarii, ſint conſtitutæ, in eccleſia quoque noſtra merito locum habent. Non tamen earum penes noſtrates tantus eſt favor, quantus apud Pontificios, qui nec Imperatorem quidem privilegium ſuper non ſolvendis decimis condere poſſe ſtatuunt. Ita enim *c. tua & infra X. de decim. & oblat. Porro cum laicis nulla ſit de ſpiritualibus concedendi vel diſponendi facultas, imperialis conceſſio quantumcunque generaliter fiat, neminem poteſt a ſolutione decimarum eximere, quæ divina conſtitutione debentur.* Sed falſum eſt hoc dogma & in majeſtatem Principum injurium. Nam licet pietatem decimis non negemus; privilegia tamen circa illas publicanda, non ad internam Eccleſiæ poteſtatem pertinent; ſed ad externam, quam Imperatori & Regibus denegare, juri divino & naturæ repugnare *H. Grotius* libro de *imperio ſummarum poteſtatum circa ſacra* ſolide demonſtravit. Competit enim iis cura circa ſacra, ex poteſtate circa eccleſiaſtica externa Principi cuique ſummo, vi ipſa majeſtatis, qua pollet, & qua princeps eſt, & quidem jure gentium, abſtracta qualitate religionis, ſeu cultus, *Ziegl. Diſſ. V. de Jurib. Majeſtat.*

Hinc

Digitized by Google

Hinc Regum Galliæ inſtitutum laudandum, qui, ſi decimarum petitio fiat ab Epiſcopis, vel ceteris Clericis, adverſus prædiorum dominos, quarum ſolutio inſveta eſt in iis locis, unde exiguntur, non alienum exiſtimant à munere ſuo, huic negotio autoritatem ſuam interponere, illas exactiones inſolitas impedire, excommunicationum, ſi quæ ab Epiſcopis in recuſantes latæ ſunt, revocationem indicere, eamque pignoribus captis urgere, *Petr. de Marca de Concord. Sacerdot. & Imperii l. IV. c. 10. n. 2.* idem de Hiſpaniæ Regibus refert *Didac. Covarruvias l. 1. reſol. 17. n. 8. v. 9.*

XIV.

Quas hactenus Clericorum technas circa acquirendas opes in uſum piarum cauſarum deprehendimus, ſub titulo legatorum, donationum & decimarum latuerunt. Nunc ut illas quoque, quibus in privilegiis circa contractus ſibi proſpexerunt, inveſtigemus, inſtituti ratio poſtulat. Circa hæc privilegia in contractibus civilibus occurrentia, ut quædam generaliter præmoneam, a ſcopo meo alienum haud fuerit; cum per illa civibus reipublicæ noceatur. Contractus enim ad vinculum in vita ſociali conſervandum maxime ſpectant, & in illis bona fide ſine diſcrimine perſonarum agendum eſt. At vero, ubi dolo malo quid in favorem Clerici elicitum eſt, in præjudicium contrahentium tendit, & iniquitatis ac impietatis nota laborat. Nam ſi *contractus eſt conventio per ſe & ſua natura producens obligationem & actionem l. 7. §. 1. & 2. ff. de Pact. conventio autem duorum vel plurium in idem placitum conſenſus l. 1. §. 2. ff. de Pact.* ex definitione apparet, quod il-

lud, de quo inter duos bona fide eſt transactum de rebus & actionibus in commercium venientibus, & quæ dominia & pretia rerum præſupponunt, ab utroque exacte ſit obſervandum; adeo ut neuter ſe obligationi aut actioni ſubducere poſſit. Itaque ſi Clerus vel Eccleſia lucrum capere velit ex rebus, quæ ſunt in commercio, ipſi quoque ſit ſtandum in illis contractibus, qui bona fide, absque dolo alterius & enormi læſione ſunt conſummati. Opponunt quidem hic doctores, quod res eccleſiæ poſſint quidem meliorari, aſt non deteriorari, exemplo minorum *c. 1. X. de in integr. reſtitut. l. 32. pr. C. de Epiſc. & Cler. Tiraqu. priv. 142. Carpz. l. 2. Jurispr. Conſiſt. d. 300. n. 12. & ſeqv.* Sed quomodo hoc præſuppoſito contractus cum eccleſia aut piis cauſis tuto iniri poſſint, non video; cum ſemper metuendum ſit, eccleſiam minorennitatis jure gaudentem minorennes quoque habere antiſtites, quorum negligentia quandoque & iniquitas hac ratione in acquirendis bonis felicior foret, quam exquiſitiſſima aliorum bona fides & ſolertia, quod ſane juſtitiæ, quæ æqualitatem ſervat, repugnaret.

XV.

E caſibus ſpecialibus ulterius idem probari poteſt, & exempla nonnulla reſtitutionis ſuppeditabimus, in quibus minorum quoque juribus piæ cauſæ æquiparantur. Si Eccleſia res ſuas minori pretio locet, propter læſionem, etiam non enormem, reſtitui poteſt, & ſufficit, quod alius plus dare velit, licet antea res eccleſiæ non pluris fuerit elocata. *Caſ. de Graſſis Decis. Rot. Roman. 135. num. 18. ſeqv.*

Digitized by Google

ſeqv. Hæc deciſio Eccleſiam ad contractum locationis ineundum reddit incapacem. Cum enim locatio prædiorum plerumque non ad dies aut menſes reſtringatur, ſed ad aliquot annos; & conductori lucrum pro laboribus impenſis ſæpe tardius contingat, conductor ſane hoc privilegio fraudari poſſet, ſi alius prædium, quod ipſius opera & induſtria omni apparatu inſtructum eſſet, majori oblato pretio, nondum finito tempore contractus adminiſtrandum, ipſi eriperet. Eadem quoque iniquitatis labe laborare mihi videtur, quod falſa opinione ſolutum, pietatis cauſa tanquam debitum repeti non poſſit, *Tiraquell. priv. 119.* quod tamen *Mart. de Jurisdict. P. IV. Cent. 2. Caſ. 170. num. 1.* ita limitat, *niſi ſolvens ex tali ſolutione ad incitas* reducatur, & fundatum hoc exiſtimat in *l. 32. §. pen. ff. de condict. indeb.* ubi dos indebite data non repetitur, cum qua piam cauſam & hoc caſu confert *Menoch. l. 2. Arbit. quæſt. c. 88. n. 63.* Aſt cum varia adhuc de dote indebite data & repetenda adjici hic poſſent; hoc ſaltem monebo, diſparitatem negotii conſequentiam a dote ad piam cauſam hoc caſu non concedere. Quæ enim dotis loco liberis etiam indebite tribuimus, eo libentius ipſis erunt relinquenda, cum poſt obitum ab inteſtato in bonis noſtris ſuccedant; nec adeo facile præſumendum ſit, quod parentes per dotem indebite ſolutam ad incitas ſint venturi. Redit ergo in hac quæſtione cardo controverſiæ eo; num ſcilicet major liberorum, quam piæ cauſæ, aut ſaltem æqualis, ſit attendendus favor? id quod negamus. Circa emtionem ſingulare ſibi privilegium arrogat eccleſia; nempe, quod vicinum ad vendendum compellere poſſit.

Mar. Giurba Dec. 86. num. 3. ſequ. ſi hoc ſcilicet tendat ad ampliandam eccleſiam *Molin. Tr. 2. Diſp. 341.* At vero cum quilibet rerum ſuarum ſit liberrimus dominus & arbiter, & in Vet. teſtamento factum Achabi, qui Nabothem ad vendendam vineam cogere volebat, minime DEO fuerit probatum; num patribus Eccleſiæ privilegium hac in parte majus competat, valde dubitem. Iniquus ſane hic modus acquirendi eſt, qui Clericis amplius dominium exercendi occaſionem in præjudicium aliorum civium permittit, eoque æqualitatem Juris turbat aut tollit.

XVI.

Cum *eleemoſynæ* ad ſuſtentationem pauperum ordinatæ primarium quendam locum inter pias cauſas ſibi vendicent, modum exigendi illas, quem iure Epiſcopo tribuit *Petrus Rebuffius de privil. Scholar. priv. 90.* naturæ illarum adverſari, ac adeo hac ratione impium eſſe putarim. Nam in eleemoſynis, quæ boni operis titulo gaudent, præcipue intentio dantis ſpontanea reſpicienda, nec ulla actio, quamvis alias bona ſit, vi tamen extorta, moraliter bona cenſeri poteſt. *Rebuffi* ergo ſententia adprobari non poterit, qui pauperes tempore penuriæ, Epiſcopi officium implorare poſſe, ſtatuit; ut divites vi compellat ad erogandas eleemoſynas. Equidem in gratiam pauperum Epiſcopi curare debent, ne mercatores res neceſſarias vitæ nimis care vendant *per l. 1. C. de Epiſc. audient.* quamquam, ſi ad modernum ſtatum hæc applicemus, hæc cura circa pretia rerum conſtituenda, ſit magiſtratus *v. Camill. Borellum de Magiſtr. Civit. l. 3. c. 14. n. 117.* Utut tamen ſe res ha-

Digitized by Google

habeat, non exinde probari poteſt, quod epiſcopus vi adhibita opulentiores ad eleemoſynas compellere queat. Prodeſſet alias paupertas, & nocerent divitiæ, *a quo tamen prodeſſe, nos liberet omnipotens DEUS*, inquit *Cynus* ad *l. id quod pauperibus C. de epiſcop. & cler.* Aliis itaque modis Epiſcopus egenis proſpicere debet, vel ex ærario Eccleſiæ, vel collectis ordinarie inſtitutis. Liberalitas enim, ad quam eleemoſynæ ſpectant, hac in parte non habet legem coactivam.

XVII.

Alia huc pertinens movetur quæſtio; *an ſcilicet deprecationes publicæ in mulctam pecuniariam ad pios uſus converti queant?* in qua determinanda diverſas partes doctores ſuſtinent. *Brunnemannus in Jur. Eccl. l. I. c. VI. m. 4. ſ. XI. & l. II. c. XIX. ſ. 26.* fieri id poſſe negat, cum ſubtilem ſimoniam in redimenda deprecatione latere exiſtimet. Ideo *Carpzov.* diſſentientem refutat, qui contrarium *in Jurispr. Conſiſtor. l. III. d. 86. & ſeqq.* aſſerit. Argumenta itaque *Carpzovii*, cum caſus hic ſæpius contingat, qua licebit, brevitate exponam, & quod in illis *Brunnemanno* improbatum fuerit, commemorabo. *Primum* ex ſanctione *Electorali de an. 1624.* deſumtum, & in Electoratu Saxoniæ ad commutationem deprecationis in mulctam utique validum. *Secundum* eſt, quod, cum deprecatio pœna ſit, in aliam quoque poſſit pœnam converti: id quod *tertio* illuſtrat, quod omnes ferme pœnæ hodie in arbitrio judicis poſitæ ſint. *Quarto* denique monet, quod ex circumſtantiis delicti gravior vel levior mulcta poſſit imponi. Hæc quatuor argumenta commode ad duo reduci

duci poterunt, cum par ultimorum ad illuſtrationem ſecundi tantum, non ad probationem theſeos, facere videatur. *Primum* illos ſine dubio valide obligabit, qui cives Electoris Saxoniæ ſunt; nec idem in dubium vocare audet *Brunnemannus: Alterum* autem eo vehementius impugnat, *quod deprecatio non ſit pœna, ſed reconciliatio; item quod deprecatio reconciliet mentes, mulcta vindicet crimen, qua ratione divites ſe ſemper liberare poſſent a deprecatione publica.* Aſt pace *Viri magni Brunnemanni* dixerim, deprecationem utique eſſe pœnam; reconciliationem autem effectum deprecationis, non ipſam deprecationem. Cum ergo idem effectus, reconciliatio ſcilicet, quam magnopere urget, etiam per mulctam obtineri poſſit, & mulcta omnibus, quibus delictum notum, etiam innoteſcat, quis dubitet per mulctam quoque removeri & expiari ſcandalum? Hoc præſuppoſito, quod deprecatio nulla ſit pœna, argumentum *Brunnemanni* de ſubtili latente ſimonia corruit. Cum enim ſimonia ſit rei ſpiritualis, vel ſpiritualibus annexæ cum aliquo temporali facta commutatio, *Lançelot. Inſtitut. Jur. Canon. l. IV. T. 3. §. 1.* pœna deprecationis aut eſt rei ſpirituali annexa, aut non eſt: Quodſi non eſt, quod probabilius videtur, nec definitioni quidem Simoniæ commutatio in mulctam reſpondebit; Quodſi autem eſt, eodem modo, quo pœna hæc rei ſpirituali eſt annexa, mulcta quoque erit annexa, & cum ad pios uſus impendatur, vitium temporalitatis originale, ut ita loquar, exuet, & in rem ſemiſpiritualem mutabitur. Circumſtantiæ tamen facti probe erunt examinandæ, & ſi illas judex ſummus tales cognoverit, ut de commutatione in mulctam

Digitized by Google

ſtam ipſe dubitet, ex arbitrio ipſius pendebit, num deprecationem publicam, num vero mulſtam, reo velit injungere. Hic ergo modus acquirendi & pias cauſas adaugendi, quamvis *Brunnemanno* impius viſus ſit, nobis haud idem videtur. Sed major iniquitas in adminiſtratione bonorum & piarum cauſarum adhuc evolvenda, quam ſequente ſectione pandere jam paro.

SECTIO III.
DE EO,
QUOD IMPIUM IN PIARUM CAUSARUM ADMINISTRATIONE DEPREHENDITUR.

I.

Religionem peperiſſe divitias & filiam devoraſſe matrem, *Bernhardum* jam olim conqueſtum, *David Chytræus* teſtis eſt. Cum hoc *Gerſon* quoque *Tom. VII. opp. Sect 2. ſup. Marc. in fin.* iisdem pene verbis conſpirat, *quod divitiarum magnitudo generavit vermen peſſimum, qui ſit ſuperbia, & voluptas effrænata, quæ tandem majeſtatem imperatoriam arrodere & loca genteſque imperio ſubditas depaſcere cœperit.* Hæ autem quibus artibus ſint partæ, *Sectione II.* breviter expoſui. Quibus vero in impietatem ſint verſæ, nunc ulterius diſſerendum venit. Ampliſſimum quidem hic ſtadium decurrendum foret, ſi ſingulos modos, atque omnes abuſus ſpecies notare vellem; at ſatis fortean in compendio dictum fuerit, illos, quibus ſeculo octavo vergente & inſequenti Carolingorum ævo ac poſtea bona

Digitized by Google

ex pio affectu Eccleſiæ donata adminiſtranda contigerunt, neque intentioni donantium, neque officio pietatis beneficiorum, ſatisfeciſſe. *Lehmannus* enim in *Chron. Spirenſ.* autor eſt, ſub *Ludovico Pio Imperat.* Clericorum faſtum & ſuperbiam pullulaſſe, ſed jam adoleviſſe; ita ut *Ludovicus* omnes Epiſcopos Aquisgranum ad corrigendos perverſos Clericorum mores tam felici ſucceſſu convocaverit, ut *autor Ludovici vitæ*, quem *anonymum* ex *Baronio* citat *Lehmannus* his verbis inſtituti rationem probet: *Tunc deponi cæperunt ab Epiſcopis & Clericis cingula baltheis aureis, & gemmeis cultris onerata, exquiſitæque veſtes, ſed & calcaria talos onerantia relinqui. Monſtro enim ſimile ducebatur, ſi Eccleſiaſticæ familiæ deputatus conaretur adſpirare ad ſecularis gloriæ ornamenta.* Sed ætas parentum adhuc tulit nequiores, & progeniem dedit vitioſiorem. Libri enim cordatorum virorum extant Pontificiorum, quibus de perverſis Clericorum moribus ingemiſcunt. *V. Nicolaum de Clemanges de corrupto eccleſiæ ſtatu*, & librum, cui titulus *Onus Eccleſiæ* an. 1519. excuſum *c. 14. 15. 16. 19. 20. 21. 22 23.* Aliquot igitur tantum modos impietatem redolentes in bonorum Eccleſiaſticorum adminiſtratione attingam, cum graviſſimus Theologus *Höpfnerus in Saxonia Evangelica*, & celeberrimus *Conringius in Diſſ. de conſtitutione Epiſcop. German.* eosdem abunde probarint, & merito perſtrinxerint.

II.

Primo loco allegari meretur eorum in genere facta diſpenſatio a ſcopo fundationis manifeſto aliena. Cum enim bona in uſum pauperum & ſuſtentationem mini-

miniſtrorum Eccleſiæ & Scholarum ordinata fuerint, hominibus poſtea otio & laſcivia diffluentibus obvenerunt, quas vel religioſus monachorum, vel ſplendidus *Canonicorum* titulus ab omni ſiniſtra impietatis nota liberabat. *A canone*, ſeu regula ſanctæ diſciplinæ, ad quam vivere & docere tenebantur, dictos fuiſſe, ipſum nomen illorum origine græcum arguit, cujus inſtituti laudabilis inter Latinos Auguſtinus creditur: qui uti *Poſſidius in vit. Auguſtin. c. 5.* memorat, *cum ſervis DEI vivere cæpit ſecundum modum & regulam ab Apoſtolis conſtitutam.* Hoc *Auguſtini* inſtitutum cum aliis quoque Epiſcopis probaretur, ſeculo inſequenti nono imperantibus ex ſtirpe Carolina, & decimo ex Henrici Aucupis gente Saxonum Ottonibus nulla ferme epiſcopalis cathedra conſtituebatur, quæ non adjunctum Canonicorum haberet collegium, quod ex *S. Auguſtini* regula viveret. In tali vero collegio bonæ literæ & S. Scripturæ capita ſeu capitula docebantur, & a fratribus, ut vocabantur, diſcebantur; licet jam Romanæ Eccleſiæ traditiones admixtæ forent. Fratres illi communem ſcholam, commune dormitorium, refectorium, lectorium, & alia habebant, *v. c. neceſſaria 12. qv. 1.* Canon in *ſynodo Moguntina* ſub *Carolo M. a. 813.* conditus habet, *ut Canonici canonice vivant, obſervantes divinam ſcripturam & doctrinam, & documenta ſanctorum Patrum, nihilque ſine ſcientia magiſtri vel Epiſcopi agere præſumant, & ut ſimul dormiant, & manducent, ubi facultas hoc faciendi ſuppetat, & in ſuo clauſtro maneant.* Poſteris autem temporibus hæc docendi ſparta non amplius Canonicis, ſed extraneo alicui mercede conducto, impoſita fuit, uti patet ex *tit. X. de Magiſtris & ne aliquid exi-*

Digitized by Google

gatur pro licentia docendi, & ipſi Canonici regulæ & diſciplinæ pertæſi, liberiorem auram vanitatum captare cœperunt; adeo, ut cum lætiſſimum & facillimum canendi horas officium aliquantisper adhuc retinerent, poſtea tamen in alios itidem conferrent, ut natum ſit inde probroſum dicterium: *habemus*, *qui pro nobis cantent*, *utinam quoque haberemus*, *qui pro nobis deſcenderent in infernum.* Prolixus horum impietatis notam deſcribere ſuperſedeo, cum id *D Himmelius tr. de Canonic. c. 6. & ſeqv.* multis argumentis & teſtimoniis demonſtraverit, & *Chytræus in Chron. Sax. Cranzius in Metropol. l. 4. Eraſmus in encom. Moriæ, Grotius in not. ad Caſſandrum tit. de Canonic.* & plurimi alii infinitis fere locis iſtius inſtituti abuſum a vero uſu expoſuerint. Increvit nempe ille abuſus, cum Imperatorum Romanorum indulgentia ſecularis quoque jurisdictio epiſcopis conceſſa fuiſſet, & ipſi Principum dignitate cum conjuncta poteſtate gaudere cœpiſſent. Inde canonicorum autoritas aucta, quod præcipua membra epiſcopatuum cenſerentur, quippe qui Epiſcopum eligebant, ac reditibus amplis ex prædiis & fundis, ſub præbendarum nomine conſtitutis, fruebantur. Olim quidem Canonicatus ſine præbenda conſiſtere potuerunt; poſtea tamen præbenda ſine canonicatu eſſe haut poterat, uti ex definitione præbendæ oſtendit *Zieglerus in not. ad Lancelot. l. 1. t. XXVI. §. 2.* imo auctis prædiis numero parochianorum, præbendas quoque augendas ſtatuerunt, *V. Carpz. Juriſpr. Conſiſtor. l. 1. def. 99. M. Anton. de Dominis de Republ. Eccleſiaſt. l. IX. c. 1. n. 27.* ideo conqueritur his verbis: *Eccleſiaſtico viro olim finis fuit Evangelium, ſuſtentatio vero Eccleſiaſtica medium, nunc*

finis

finis noſter eſt ſuſtentatio ex bonis eccleſiaſticis, medium vero officium eccleſiaſticum. Dum vero magnum horum eccleſiæ bonorum abuſum perſtrinximus, eorum ſtatum, qualis ante reformationem Lutheri fuit, reſpeximus. Abiit vero Canonicatuum illa priſtina conditio apud Proteſtantes, quippe qui illa bona Eccleſiæ ad meliores uſus vertere laborarunt, ut maximus eorum abuſus emendaretur. *Conf.* huc *D. Himmelii Tract. de Canon. c.* 9. *& theſ. de abuſu DEO donator.*

III.

In Romana autem Eccleſia abuſum bonorum eccleſiaſticorum magnam partem adauxit epiſcopatuum multiplicatio, quod *Conring. Diſſ. de conſtitut. Epiſcop. Germ.* animadvertit & probavit. Inde eſt, quod non raro unus plurium epiſcopatuum titulis & bonis gaudeat. Quod, ſi veteris Eccleſiæ canones reſpicimus, iniquum & impium eſt. Horum tamen morem Canonici imitati, in diverſis capitulis locum & reditus obtinuerunt; etſi neutrubi ſuo officio faciant ſatis. Quod, an pietatis & juſtitiæ regulis congruat, facile etiam parum religioſus judicare poteſt.

IV.

Manifeſtus ille abuſus in quibusdam Proteſtantium eccleſiis quidem fuit emandatus; neſcio tamen, an aſſeverare liceat; omnes abuſus hac in parte fuiſſe ſublatos. Multi ſane pietatis & juſtitiæ amantes viri de eo dubitant. Non dicam de defectibus ipſorum Canonicorum regulis veteris Chriſtianæ diſciplinæ repugnantibus; unam tantum vel alteram quæſtionem

Digitized by Google

attingere, non abs re fuerit. Quæritur enim; *num canonicatus argento ſoluto emi poſſint?* Negant hoc plurimi doctores, & in illis quoque *Carpzovius Jurispr. Conſiſt. l. II. d. 312.* Hic cum fama nominis omnium ad inſtar ſit, argumenta ejus paucis perluſtrabo. Omnem controverſiæ cardinem in eo moveri *primo* autumat: *num venditio Canonicatuum ad Simoniam referri poſſit, nec ne?* ubi cum ipſi Simoniæ definitio *vere ſpiritualia* tantum bona reſpiciens obſtare videatur, ipſe, *Lutheri* autoritate motus, a Simonia proprie & ſtricte ſic dicta talem emtionem liberam pronunciat. Ut ergo hinc ſuam ſententiam defendat, paulo obſcurius ita philoſophatur. *Quædam Simoniaca prohibita, ut Simoniaca, quædam Simoniaca, quia ſunt Simonaica.* Sed hoc idem eſſet, ac ſi dicere vellem; quosdam homines ab aliis infames cenſeri *infamia facti*, ſive quod idem eſt, *ut infames*, quosdam vero *infamia juris*, vel ut *Carpzovii* diſtinctione utar, *quia ſunt infames.* Iam quisque judicet; num JCto *infamia facti*, quæ nempe ex errore populi oritur, vera infamia videatur? Neutiquam aſſeveraverim. Idem in Simonia dijudicanda hic applicari videtur. Illa, quæ *ut Simoniaca Carpzovius* prohibita aſſerit, & quo emtio canonicatuum quoque referenda, tanquam *Simouiaca facti* ex errore & ratione ſtatus ab *Urbano II. Gregorio*, & *Alexandro II.* judicata, quorum decretales & errores, cum venditio canonicatus non ſit *Simoniacum quid Juris*, ſive quod revera ad Simoniam ſpectet, neutiquam Proteſtantes obligare poterit. *Secundo* loco venditioni obſtare putat, quod Canonicatus dicantur *beneficia*, *beneficia* autem non poſſe dici res pecunia partas *l. 1. pr. ff.* *de*

Digitized by Google

de donat. Sed hoc ſubſtantiam Canonicatuum non evertit, an beneficia dicantur, nec ne. Cum enim duplex canonicatuum reſpectus ſit habendus, illorum, qui pretio certo venduntur, & eorum, qui tanquam pars ſalarii doctoribus, & præmium dignioribus offeruntur, in priori caſu titulum *beneficii* ſalva Canonicatus ſubſtantia expirare; in poſteriori autem retineri poſſe, nemo negarit. Quas *tertio* & *quarto* loco adducit rationes, nempe eſſe contra legitimam vocationem ad beneficia Eccleſiaſtica percipienda, quæ per electionem, non venditionem, fieri debeat, concedo; ſi modo beneficia tendant ad officium præſtandum debitum: quale exemplum eſt ſeptem diaconorum, quarum liberam electionem ex *Act. VI. v. 5.* allegat. Idem obſervandum eſſe ſtatuo, ſi certi canonicatus doctoribus aut miniſtris Eccleſiæ, tanquam pars ſalarii, ſint asſignati. Si vero canonicatus in alias perſonas, qui nullo officio Eccleſiæ defunguntur, aut ſcholæ ac Reipublicæ utili, conferantur, præbendam, beneficium quidem ex Eccleſiæ bonis judicaverim, non vero ceceleſiaſticum quid. Multos enim Canonicos reperias, qui nomen quidem Clericalis perſonæ ſuſtinent; munia vero Eccleſiæ nulla obeunt. Regulæ Canonicorum, quas in venditione negligi metuit *Carpzovius*, ut ſcilicet recipiendus honeſtus natales habeat, ſit juſtæ ætatis, ingenii boni, morum proborum, & animi ad labores apti, vel neceſſariæ ſunt, vel minus neceſſariæ. Neceſſariæ, ut morum ſit proborum & ingenii boni, etiam in venditione obſervari debent & poſſunt, circa minus neceſſarias autem princeps ſine injuſtitiæ nota præjudicium quoque Canonicorum diſpenſare poterit.

V. De

Digitized by Google

V.

De bonis Canonicorum partis ſemel, tuendis etiam ſolliciti ſacrorum antiſtites fuerunt; ne ad laicos per teſtamenta fructus eorum tranſirent. Ideo obicem per *c. relatum X. de teſtam.* poſuere; ne eorum hæredes ab inteſtato ſuccederent, generaliter itaque, uti ait *Lancel. l. 2. tit. 28. bona quælibet ob Eccleſiam acquiſita ſacerdotibus ſive mobilia, ſive immobilia, poſt illorum obitum debent apud eandem remanere, nec ſuper his ullum de jure teſtamentum fieri poterit.* Huic prohibitioni condendi teſtamenti, cum naturalis in conſanguineos affectus obſtare videatur, rigor temperatus per *c. relatum. §. licet X. de teſtam. conſuetudinis tamen eſt non improbatæ, ut de his pauperibus & religioſis locis, & his, qui viventi ſerviverint, ſive ſint conſangvinei, ſive extranei, aliqua juxta ſervitii meritum conferantur, non teſtamenti ratione, ſed eleemoſynæ duntaxat intuitu.* Legem autem hic in fraudem legis prioris introductam videas; cum non liceat teſtamentum condere, ſub ſpecie eleemoſynarum aliquid conſangvineo aut amico legare juxta ſervitii meritum, permiſſum. Aſt quomodo hæc conveniunt, eleemoſynam dari propter meritum, cum ἐλεημοσύνη ſtipem miſericordiæ cauſa datam tantum denotet, ut *Lactant. l. VI. inſtit. divin. c. 11.* miſericordiam, quam eleemoſynam, dicere maluerit. Sane dubitaverim; num Pontificum & aliorum Clericorum in ſuos profuſiones, ſub eleemoſynarum nomine venire poſſint; cum illi, qui ex illuſtri familia natales ducunt, ejusdem adhuc amplificandæ ſtudio agitentur; qui vero ex plebeja ſtirpe, eam ut extollant, & in

Digitized by Google

in altiore ſede collocent, enixe allaborent. Exempla hic plurima *propriarum charitatum*, uti *Thuanus l. 100. de Sixto V.* agens easdem vocat, recenſere poſſem, ſi ſingulas quoque *impietates facti*, non *juris*, demonſtrandas haberem.

VI.

Alia inde quæſtio illuſtris exſurgit; *ad quem reditus vacantis epiſcopatus, donec alius eligatur, ſpectent?* Hæc controverſia, cum *Jus Regaliæ* non multo abhinc tempore a Rege Galliæ, Pontifici negatum attingat; non abs re fuerit, *ſi Regaliæ Jus*, quoad fruitionem bonorum eccleſiaſticorum vacantium, paucis quoque tangam atque exponam. Jus illud in tres potiſſimum diſtinctos actus ſe diffundit, 1) *in conſtitutionem perſonarum ſacrarum*, 2) *in collationem beneficiorum vacantium* & 3) *in perceptionem fructuum & proventuum ex bonis eccleſiaſticis, dum nova expectatur electio.* Priores *Regaliæ* partes cum ad jus Perſonarum, non vero rerum, faciant, omitto, tertiam tantum contemplaturus. Verſatur in illa *ſingulare aliquod majeſtatis, per quod ſummus princeps Eccleſiæ bonis, mortuo Epiſcopo, utitur, donec, qui in defuncti locum ſuffectus eſt, præſliterit juramentum fidelitatis.* Originem ejus *Gebhardus in Diſſ. de Iure tertii in cauſa Regaliæ*, ex ſpoliis, quæ olim in Eccleſia viguerunt, deducit. Scilicet cum Epiſcopi nepotum ſuorum curam habituri, Eccleſiæ bona invaderent, Clerici poſt mortem cujusque præſulis non dubitarunt omnem hæreditatem, ſine diſcrimine patrimonialium quoque bonorum, fiſco ſacro inferre; ut per *Can. 21. Concil. Chalcedonenſis* ſit ſancitum. *Non liceat*

ceat Clericis poſt mortem Epiſcopi ſui rapere res pertinentes ad eum, ſicuti præcedentibus regulis conſtitutum habetur. Si vero hæc fecerint, periclitari ſe noverint a proprio gradu. Sed hoc non obſtante canone, eo proceſſit ſpoliandi licentia; ut brachio ſeculari eſſet coercenda, & ſeculo IX. a Galliæ regibus comes una cum viſitatore a Metropolitano mitteretur, qui bona vacantia cuſtodiret, quod ex *C. VIII. Capitularium Caroli Calvi* probatur. Hinc remotis pedetentim viſitatoribus, comes vel proprio auſu, vel reges per hos omnem hæreditatem ſibi adjudicaverunt, & bona, ne ab aliis raperentur, ad ſe pertraxerunt. *V. Flodoardi Hiſtor. Roman. L. IV. c.* 2. ubi Papa Formoſus ann. 892. Eccleſiam Rhemenſem privilegio liberat; *ne Reges, Epiſcopi aut Epiſcopatus bona ſede vacante in ſuum uſum verterent.* Factum inde, ut reges, epiſcopis decedentibus, non ſolum, quæ ipſi reliquerant, ſed & reliquos proventus more Feudali tamdiu ſibi vendicarent, donec novus Epiſcopus dignitatem ab ipſorum manu receperit. Hinc admodum prudenter *Petr. de Marca de Concord. Sacerdot. & Imper. c. XXII. num.* 5 *Quemadmodum plurimarum hujus regni provinciarum conſuetudo Domino Feudi addicit uſumfructum, quoties feudum vacat per mortem Vaſalli, id quod vulgo Relevium (Reliev) vocant, ſic reges eo feudorum jure, quoad regalia ſive patrimonia epiſcopatuum, uſi ſunt interim, dum eorum cuſtodiam ad ſe receperant, donec ſedi vacanti præfectus eſſet epiſcopus, & donec is inveſtituram a Rege accepiſſet juramentumque fidelitatis præſtitiſſet.* Hoc jus percipiendi fructus ex ſedibus Epiſcopalibus vacantibus una cum reliquis partibus Regaliæ ab *Innocentio XI.* Regi Galliarum *Ludovico XIV.* in acquiſitis bello pro-

vin-

Digitized by Google

vinciis denegatum, quod ſecularibus poteſtatibus nullum in res ſacras jus eſſet, & *Can. XIII. Concilii Lugdunenſis* Reges ſevere ab ejus uſurpatione arceat. Acciderat id jam olim *Ottoni IV.* & *Friderico II.* Imperatoribus, qui banno laceſſiti, *hanc minimam ſcintillam Juris Cæſarei*, ut *Fridericus I.* hoc jus appellat apud *Arnoldum Lubecenſem in reſponſione ad querelas Cleri Germanici*, amiſerant, & ſolenniter eidem renunciarunt *V. Baron.* ad ann. 1199. in *epiſtola Principum & Baronum Clericor. & Laicor. ad Innocent. III.* & *Frider. II. auream bullam an. 1208. editam* & poſt ſexennium repetitam, quam *Schilterus de Libertat. Eccleſ. German. l. V. c. VI. n. 1.* exhibet. Nec Imperatores Romani, aut Reges Galliæ, tantum hoc jure præ reliquis eminebant, ſed *Landgravii Thuringiæ* & *Marchiones Miſniæ* in parochiis *Arnsbauck, Triptis, Auma* & *Ziegenruck* in circulo Neo-Stadienſi usque ad A. MCCCXCIV. idem exercebant, quo ad preces Cleri promittentis certas vigilias annuas remiſerunt *Fridericus, Wilhelmus* & *Georgius* fratres, uti ex diplomate Teutonico patet, quod *Schilt. l. c. p. IV.* recenſet. Sola itaque ſtirps regum Galliæ hoc *jus Regaliæ* & in ſpecie fruendi bonis eccleſiaſticis vacantibus ad noſtra usque tempora, vel indulgentia Pontificum, qui Cæſareæ majeſtati tantum imminebant, vel ſtrenua virtute ſua, qua jura patria defendere aſſolet, retinuit. Habet tamen adhuc quoque, quod Pontifici opponere poſſit, Imperator Romanus, ſi *Ottonis IV.* & *Friderici II.* ſolemnem renunciationem vi banni extortam reſcindere velit. Idem enim, quod Galliæ rex, ad propriæ cauſæ patrocinium allegari poſſet; quod *jus Regaliæ* regiæ coronæ ſit inſitum & innatum, *un Droit*

de Couronne, quod nec alienari a Regibus poſſit, nec ab aliis præſcribi; uti prolixior de hac re ediſſerit *Laroquanus Tr. de la Regale. c. VIII. p. 98. ſeqv.* Ad hæc Imperatorem ea non urgeret difficultas, quæ Gallis ab impugnatoribus Regaliæ opponi ſolet, nimirum, quod in illis terris, ubi a Regalia ſe immunes dicunt Epiſcopi, *Jus Relevii*, ex quo Regaliam deducunt, nunquam obtinuerit. Cum enim Eccleſiæ ab Imperatoribus bona feudalia ſint donata, neceſſarium quoque fuit, ut illa feuda iis quoque conditionibus poſſiderent, quas in prima feudorum origine publica utilitas ſvaſerat. Cum itaque perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ feuda Eccleſiæ conceſſa acceperant, vaſalli Imperatorum ſint facti, neceſſario inde quoque ſequi videtur, Imperatorem poſt obitum Epiſcopi, quod eo caſu feudum vacet, illud ad ſe recipere & retinere poſſe, donec novus epiſcopus feudi inveſtituram acceperit. Hinc fiſco Imperatorio omnia bona mobilia, more ex Feudali jure conſveto, quondam ſub *Frider. I.* ceſſiſſe, ipſumque ſtrenue contra Pontificum machinationes hoc jus defendiſſe *Schilterus* l. c. aſſerit, & *Lehmannus in Chron. Spir l. V. c. 67.* poſtea quoque obſervatum probat. Aſt temporum ſequiorum ſancta ſimplicitas, & effrænata Pontificum dominandi libido majeſtatem Imperatoriam Regaliæ quoque juribus privare auſa eſt; adeo, ut vix tenuis umbra autoritatis Cæſareæ circa eccleſiaſtica jura & bona remanſerit, quæ brevi plane ſit expiratura, niſi Inviċtiſſimi JOSEPHI jurium per Italiam patriorum reſtauratoris indoles generoſa meliora aliquando fata polliceatur.

VII. Quod

Digitized by Google

VII.

Quod in *Jure Regaliæ* negando ſummorum Imperantium jus imperii convellere Pontifices Romani audent, majori adhuc niſu concuſſere; quando bona eccleſiaſtica tam levi pretio parta, ab omnibus tributis civilibus, & jurisdictione quoque ſeculari, in præjudicium civium & Principum, exemerunt. De qua exemtione, ſi accuratius ſtatuendum ſit, error primo illorum notandus erit, qui ſub bonis eccleſiaſticis, quandoque etiam patrimonialia Clericorum comprehendere volunt, iisque ſine diſcrimine, favorem, quo piæ cauſæ hac in parte fruuntur, tribuunt, ac patrimonialia etiam Clericorum bona ab omnibus tributis & collectis libera eſſe pronunciant, *Natta conſil. 280. n. 3.* & *Carpz. Jurispr. Conſiſtor. l. 3. d. 311.* plurimos adhuc doctores allegat, qui in eandem ſententiam conſpiraverunt. Præcipuum illorum argumentum habetur: quod collectæ imponantur perſonis pro rebus. *Bartolus in l. reſcripto ſ. ſciendum ff. de muner. & bonor.* cum vero laicis ſuper eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis nulla ſit attributa facultas *c. eccleſia X. de conſtit.* non poſſe hinc illas gravari ex defectu jurisdictionis, perhibet *Petr. Anton. de Petra in tract. de poteſtat. princip. IV. n. LV.* Sed conceſſo, quod laicis nulla in rebus eccleſiæ competat poteſtas, (quod tamen eſt πρῶτον ψεῦδος) argumentum exinde etiam refutari poterit, quod una eademque perſona diverſis qualitatibus moralibus prædita, pro diverſa haberi diverſoque jure cenſeri queat. *l. apud filiumfamilias ff. de manumiſſ. vind. c. cum capella X. de privil.* Clericus igitur, reſpectu ad officium habito, in per-

Digitized by Google

ſonalibus, jure clericalis immunitatis gaudebit, in patrimonialibus autem, laici ſive civis beneficiis fruetur, & in favorabilibus æque ac in odioſis civis ſortem induet. Aſt circa illa bona, quæ non ſunt in patrimonio Clericorum, ſed univerſæ Eccleſiæ oblata, gravior definienda veniet controverſia, ſi in illorum immunitatem ab omni vectigali & tributo inquirere velimus. Illorum olim nullum diſcrimen, de civilibus bonis in exigendo tributo habitum, plurima in hiſtoria, ante *Friderici II.* Imperatoris tempora, exempla inveniuntur; adeo, ut *Friedericus Barbaroſſa*, fruſtra conquerente Papa *Adriano*, ab ipſius Papæ bonis per Italiam publica tributa reipublicæ non popoſcerit tantum, verum omni quoque rigore extegerit. *Bambergenſ.* inde *Epiſcopus* apud *Radevic. l. IV. de geſt. Frider. c. 34.* a nuntiis Papæ Cæſari propoſitum inter alia memorat: *de dominicalibus apoſtolicis fodrum non eſſe colligendum, niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ.* Poſteaquam vero *Fridericus II.* vi banni coactus ſublevavit iſtis oneribus eccleſiæ bona, omnibus collectis & tributis ſeſe ſubducere, Clerici non dubitarunt. Hanc Eccleſiarum immunitatem, *quam rerum divinarum ſvaſit reverentia, quæ etiam hoſtes, ut parcerent, commovit frequentiſſime Grot. de J. B. & P. l. III. c. 12. n. 6.* ipſis non inviderem; niſi quodammodo, ſi amplius obſervetur, eadem in damnum reliquorum civium vergeret. Quodſi enim nimium bona Eccleſiæ excreſcant, laicorum inde imminuantur, & ea Principum multorum ſit ratio; ut tributorum ſummam integram præſtandam non facile remittant, ſed novis ſæpe adhuc inventis nominibus adaugeant; reliquorum civium res in eo verſari videtur, qui pro rata,

onera

Digitized by Google

onera bonis Eccleſiæ olim injuncta exſolvere tenebuntur. Hinc æquum putaverim, ut tributa ex illis quoque, quæ nuperrime ad Eccleſiam tranſiere, bonis a Magiſtratu civili exigantur. Quod enim Pontificii & Canoniſtæ illico jurisdictione Principis exemta dicant prædia, quam primum in Eccleſiam transferuntur, falſum eſt. *V. Auguſtin. Barboſ. de jur. Eccleſ. l. I. c. 39. §. 5. num. 35.* Ideo in Gallia optime conſtitutum, ad ſolum regem pertinere *jus amortizandi. Jac. Gothofred. ad l. 4. c. Theod. de Epiſcop.* neque *amortizationem* bona eximere ſuprema jurisdictione regia, quod obſervat *Carol. Molinæus ad conſuetud. Pariſ. l. I. §. 30. n. 26.*

VIII.

Immunitatem ab omnibus tributis piarum cauſarum, exemtio quoque a magiſtratus civilis jurisdictione conſecuta eſt. Clerici enim iniquum ducunt, ſi ſeculares judices de rebus ſpiritualibus judicarent. Quamvis enim Francorum & Germanorum eccleſia jurisdictionem etiam civilem in cauſis viduarum & pupillorum olim habuerit, quod ex *can. XII. Concil. Matisconenſis* ann. 558. habiti & *libr. V. Capitular. CLXXXII.* patet; concurrens tamen illa quoque regum fuit jurisdictio, uti *Pipinus*, Galliæ rex, *in Synodo Vernenſi C. XXIII.* contendit. Ipſæ vero eccleſiæ a jurisdictione civilis Imperii Francorum nondum fuerunt exemtæ. Nam per tria ſecula ad *Carolum M.* usque & Regum & Comitum jurisdictioni ſubjectæ manſere, teſte *Lehmanno Chron. Spirenſ. l. II. XXI. & XLI.* Conſtituti hac de cauſa Eccleſiis a Regibus judices, qui *Vice-Domino*, *Advocati*, audiebant, quorum officium erat judicare de

Ab-

Abbatum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, & minoris ordinis Cleri controverſis bonis, quod ex *Capitularibus* & *Hincmaro, Conringius* probat in *Exercitat. de Judic. reipubl. Germ. num. 35.* Antiquitatem rei *Pipini* quoque conſtitutio indicat, *l. 3. LL. Longobard X. 32. Et hoc ſtatuimus, ut ubicunque Epiſcopi ſubſtantiam habuerint, Advocatum habeant in ipſo comitatu, qui absque tarditate juſtitiam faciat & ſuſcipiat &c.* Hanc *Advocatorum* juris dicendi poteſtatem ſubvertere Clerici fruſtra diu moliti ſunt, donec Ottonum ætate, nonnullis Epiſcopis, Moguntino ſcilicet, Colonienſi & Herbipolenſi plena bonorum adminiſtratio & ſecularis in populum jurisdictio fuerit conceſſa: reliquis tamen Epiſcopis ſui manſerunt Advocati. Illos conſtituere regii erat juris, & *Urbanum III.* ann. 1186. fruſtra laboraſſe *Baronius* indicat, ut liceret Epiſcopis, quos vellent, Advocatos adſciſcere. Primum *Fridericum II. Imperat.* Clericos ab omni jurisdictione ſeculari & Advocatorum exemiſſe nonnulli contendunt; quod tamen obſcure ex verbis Bullæ, quam *Goldaſt. in ſtatut. Imperial. fol. 73. & 74.* exhibet, demonſtratur: *Omnia nos ſpiritualia vobis & aliarum eccleſiarum prælatis relinquimus libere diſponenda, ut quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, quæ ſunt DEI, DEO, recta diſtributione reddantur.* Negari interim nequit, hac in parte autoritatem imperatoris *Friderico II.* regnante fuiſſe imminutam; plena tamen exemtio bonorum iſtorum ab omni jurisdictione Laicorum, ad *Wilhelmi* tempora & interregnum ab aliis certius referri ſolet, & privilegium a *Wilhelmo Epiſcopo Mindenſi* collatum *Conringius Diſſ. de Judic. Reipubl. German. num. 71.* citat. *Regalia &*

admi-

adminiſtrationem bonorum temporalium ipſius eccleſiæ ſibi concedimus, de benignitate regiæ majeſtatis, ut de certo tanquam princeps Imperii bona Eccleſiæ adminiſtret, ordinet, diſpenſet, prout melius ad utilitatem Eccleſiæ videtur expedire & c. Hoc privilegio poſtea omnibus quoque clericis conceſſo, cum a tributis & jurisdictione ſeculari ſe ſuaque bona liberaſſent, majeſtas imperatoria magnum decrementum ſenſit, ut vix tenues reliquias ratione bonorum feudalium adhuc retinuerit. Hujus exemtionis a jurisdictione ſeculari iniquitas ut noſcatur amplius, duplex habendus eſt reſpectus; nempe vel perſonarum, vel bonorum: De perſonis enim judicandi facultas quam inique ſummis poteſtatibus ſit ſubducta, jam dicere ſuperſedeo; cum de jure rerum, non vero perſonarum, ſit agendum. Nempe Eccleſia, quæ in Republica eſt, nullam circa bona ſibi conceſſa jure divino vel antiquo eccleſiaſtico jurisdictionem, nullum judicium, arrogare poteſt; cum finis ejus ſit ſpiritualis, & inde quoque poteſtas, quæ ipſi ejusque miniſtris competit, alia, quam ſpiritualis, eſſe nequeat. Sane a poteſtate, quam prætendunt, excommunicationis a Chriſto conceſſa, ſi qua eſt, non licebit argumentari ad poteſtatem jurisdictionis politicæ, annexam habentis poteſtatem cogendi externe & violenter. Doceant ulterius Clerici, qua lege jurisdictio ſecularis poſt *Friderici II.* tempora ipſis contigerit. Nulla ſane ratio juris alia, quam metus banni & tyrannidis papalis, quæ Imperatores & Principes ad quævis alia iniqua quoque ferenda permovit. Conſtat etiam bona, quæ ad pias cauſas a privatis perſonis, vel donatione vel legatis pervenere, ſalvo jure

I ſupe-

Digitized by Google

ſuperiorum, in Clericos tranſlata fuiſſe. Qua ratione Princeps jurisdictionem jusque ſummum in ejusmodi bonis per donationem privatorum ſalvo imperio amittere haud potuit. Metuendum ſane fuiſſet, tandem omnia bona laicorum dominio Clericorum ſubjectum iri; niſi, quæ DEI gratia eſt, huic iniquitati per Reformationem obex fuiſſet poſitus. Quot & quanta diſſidia in Imperio Romano Germanico, & aliis regnis exlex illa poteſtas Epiſcoporum circa bona Eccleſiaſtica excitaverit, hiſtoria teſtis eſt. At ſi τὸ κύριον habet in republica ſummus Princeps, habet ſimul etiam ſummus epiſcopus in externis, cum Eccleſia, ut peculiaris ſtatus, a Republica ſeparari haud debeat, id quod *Pufendorfius* in libro *de Habitu Religionis Chriſtianæ ad ſtatum civilem* ſolide evicit.

IX.

Sed ulterius Clericorum iniquitas proceſſit, ut, cum bona Eccleſiæ ab omnibus tributis & jurisdictione ſeculari exemiſſent, privilegia quoque a ſummis imperantibus efflagitarent, quæ in illis caſibus, quibus laici, quos vocant, impliciti, in ipſorum favorem mitiora ſemper ſtatuerent. Hanc iniquitatem, quæ contractus in acquirendis piis cauſis tangit, ſupra *Sect. II.* notavi. Hoc loco illam, quæ ad adminiſtrationem bonorum eccleſiaſticorum ſpectat, obſervabo. Primo loco in adminiſtratione moveri poſſet quæſtio, *num Eccleſia jure & privilegiis minorum gaudeat & illa ſemper ſit amplectenda ſententia, quæ Eccleſiæ faveat?* aſt illam jam in antecedenti Sectione expoſui, ibique notavi, quod huc quoque adplicari velim. Tranſeo itaque ad contractum

Digitized by Google

tractum ſpecialem mutui, in quo Eccleſia hoc jure ſingulari gaudet, ut, quamvis creditor mutuo dans non teneatur probare pecuniam verſam in utilitatem debitoris; ſi tamen Eccleſia mutuo acceperit pecuniam, creditor obligetur probare verſionem in utilitatem Eccleſiæ *v. Tiraquell. priv. 134.* quod etiam *Covarruvias l. 2. reſolut. 17. n. 3.* ad venditionem extendit, quando res eccleſiæ, ob neceſſitatem æris alieni ſolvendi, venditur: nam & tunc emtorem debere eſſe ſolicitum, quo pretium convertatur, ſtatuit. Paucis, putem, rem ex indole perſonarum contrahentium eſſe dijudicandam. *Ille*, qui nomine Eccleſiæ contrahit, &vel mutuum a creditore accipit, vel, ad æs alienum tollendum, bonum Eccleſiæ vendit, eſt antiſtes opinione vir bonus, & officio gravis, rerumque eccleſiaſticarum gnarus, cujus autoritatem conſenſus patronorum, quem in ejusmodi contractu oneroſo prius requirere debet, firmat. *Alter* eſt laicus, qui, præjudicio ſanctimoniæ deceptus, cum viro bono, nedum eccleſiaſtico, ſibi negotium eſſe arbitratur, & inde bona quoque fide cum Eccleſia per antiſtitem contrahit, incertus, ad quem ſpecialem finem ſummam mutui eccleſia velit impendere. Hinc, ſi creditor ſtatuto tempore reſtitutionem mutui, vel emtor traditionem rei venditæ, expoſcat; num quæſtio ipſi erit movenda de reſtitutione mutui, vel traditione rei venditæ, priusquam ſummæ verſionem probaverit? Neutiquam hoc judicaverim; quia, ſi talis ſumma æris non in utilitatem Eccleſiæ ceſſerit; culpa ad antiſtitis malitiam vel negligentiam redundat. Eccleſia igitur, quæ talem ſibi ipſi elegit, vel antiſtitites tanquam proxima cauſa culpæ

 potius,

Digitized by Google

potius, quam bona fides & juſta ſimplicitas creditoris vel emtoris damnum inde emergens ferat, & ex proprio peculio reſtituat. Pari ferme ratione procedit privilegium, quod eccleſia habet de exceptione non numeratæ pecuniæ in infinitum, *v. Tiraquell. priu 145*, cum eadem alias intra biennium tantum opponi poſſit: *l. 8 & 14. ſ. 2. C. de non numerat. pecun.* Quodſi enim Eccleſia confeſſionem mutui quidem exhibuerit, pecuniam autem non acceperit, damnum, quod inde ſentit, juſtius a procuratore, qui curam adminiſtrationis gerit, reſtituendum repetat, quam a creditore, qui intra biennium a procuratore antiſtite fuiſſet conveniendus. Privilegium hoc, ſi accurate expenditur, magis in favorem Clericorum & perſonarum, quam piarum cauſarum, conceptum eſſe videtur; cum piæ cauſæ de non ſentiendo damno ſecuræ quoque eſſe poſſent, ſi procuratorem convenirent, eundemque ad præſtationem ſummæ, quæ per ipſius negligentiam periit, adigerent. Metuendum enim foret, quod, ſi adminiſtrator rerum eccleſiaſticarum, aut, qui in hoc munere illi ſuccedit, creditori non faveret, poſt longum temporis intervallum ſummam mutui ſub exceptione non numeratæ pecuniæ in dubium creditori vocare atque hac ratione omni argento fraudare poſſet. Id quod, ſi ſæpius accidat, ſanctam Eccleſiæ fidem, lubricam, ipſamque ad contractus mutui incapacem redderet. Proſpiciat igitur ſibi maxime creditor in contractu cum Eccleſia, aut ejus curatore, neceſſum eſt, & quam in aliis contractibus quoque negligit ſollicitam circumſpectionem, omnem in contractu cum Eccleſia ineundo colligat.

Sancta

Sancta hinc Eccleſiæ & pietatis nomina ipſum cautum reddant, &, ſi cum eccleſia contendat, ſemper jus ſuum periclitari exiſtimet. Specialiter enim, etiam ſine traditione hypothecæ, rem ſacram ſi quis obligare velit, *c. nulli X. de reb. Eccleſ. non alien.* prohibitum, & obligantem ſpecialiter adhuc arbitrarie puniri poſſe, contendit. *Molin. tr. 2. d. 466. num. 1.* Si tandem ſumma pecuniæ creditori ſit reſtituenda, tot artes & fraudes iterum excogitavere, quot ad decipiendum creditorem ſufficiunt. Primo enim, deficientibus mobilibus, immobilia bona Eccleſiæ debent creditori offerri in Antichreſin, ita tamen, ut fructus prius computentur in ſortem, & poſtea in uſuras, & quidem minimas, ſcilicet tria pro centum, per *Authen. hoc jus porrectum c. de SS. Eccleſ.* Hæc bona ſi creditor nolit accipere, conſenſu majoris partis Cleri adhibito, & actis ſupra hanc rem confectis, prædium per viginti dies ſubhaſtari, & poſtea plus offerenti vendi debet, hac lege; ut ex pretio ſatisfiat creditori, alias enim non ſecurus erit emtor. Emptore nullo reperto, res accurate æſtimata & decima parte æſtimationis ſuperaddita, creditori in ſolutum danda, nec electioni creditoris permittitur, ſed ex æquitate res mediocris accipienda. *Novell. 120. c. 6. Imperator enim magis favendum cenſuit Eccleſiæ debitrici, quam privato, Sicbardus Comm. C. ad Authent. hoc niſi n. 10. de ſolution.* in hoc differt beneficium dationis in ſolutum in genere conceſſum ab eo, quod competit Eccleſiæ. Nam ſi alius debitor creditori bona ſua in ſolutum offerat, res optimas & præſtantiſſimas offerre, & creditori electionem relinquere tenetur per *Nov. IV. c. 6.* Sed eccleſia poterit res mediocres in ſolutum offerre,

ferre, & quidem partim frugiferas, partim ſteriles poſſeſſiones, per *Nov. 120. c. VI. §. in fin.* In hoc ſolutionis debiti proceſſu, quem *Brunnemannus in Jur. Ecclef. l. II. c. XII. num. 30.* & in *Comm. ad Authent. Hoc jus porrectum c. de SS. Eccleſ.* exponit; ſi ſingula capita recenſere velimus, tot impietates, quot ſingulæ propoſitiones erui poſſent. Verum cum prudens lector easdem ipſe deprehendat, prælonga demonſtratione nauſeam legentibus non movebo.

X.

Quanto hinc mitiores in executione contractuum, qui ex parte Eccleſiæ ſunt oneroſi, fuere Clerici, tanto ſeveriores in illis extitere, qui piis cauſis jus in aliorum bonis conſtituunt. Sive enim ex donatione, ſive ex venditione, Eccleſiæ jus in alium competat, hypothecam ſimul in alterius bonis habet, & ſi in donatis ipſi hæc jura attributa, multo magis quoque erunt in oneroſis contractibus, v. g. mutuo, uti *Brunnemannus l. II. c. XIV. num. 5.* recte concludit. Hoc quidem privilegium concedi poſſet, cum in arbitrio tertii ſit; an vel per donationem, vel emtionem, Eccleſiæ in ſuis bonis hypothecam velit conſtituere. Aſt, quod hanc hypothecam comitatur adhuc jus ſingulare, nota quadam injuſtitiæ laborat. Statuit enim *Manzius in cent. deciſ. quæſt. 24. num. 31. & ſeqv.* quod, licet anteriorem expreſſam hypothecam in bonis præſentibus & futuris habeam, in bonis tamen poſt contractum quæſitis Eccleſia, ſi vel ex ſtatuto, vel ex conventione, hypothecam habeat, mihi præferatur. Quod privilegium iniquiſſimum judicaverim; quia tendit in præjudicium

dicium tertii, & commercia fidemque datam diſturbat. Res exemplo fiet clarior. *Sejus* nobilis cum ſit dominus aliquot prædiorum, & aliquando plura ex hæreditate *Bruti* patruelis ſperanda habeat, ſummam a *Titio, Sempronio, & Cajo*, quæ patrimonium excedit, in mutuum accipit, atque illis hypothecam ſimul in bonis aliquando hæreditate percipiendis conſtituit. Rogat deinde quoque *Caſſium*, cui adminiſtratio piarum cauſarum eſt commiſſa, qui cum Sejo multis aliis nominibus obſtrictus, & de mutuo recipiendo per hoc privilegium ſit ſecurus, ſummam pecuniæ ipſi exſolvit. *Brutus* patruelis poſt hæc moritur, & *Sejus* ab inteſtato ſuccedit, atque genio, nova hæreditate adjutus, liberius litat. Hujus, ſi fidem in dubium vocent, atque concurſus creditorum exiſtat, quæſtio enaſcitur; num Eccleſiæ hypotheca in bonis hæreditate, & adeo poſt contractum adquiſitis, præferatur hypothecæ *Titii, Sempronii, & Caji*, qui ſpe hypothecæ prioris in bonis percipiendis inducti, *Sejo* argentum dedere. Hæc, ſi ex *Manzio* decidenda veniat, Eccleſiæ jus ille confirmabit, in damnum & præjudicium tertii male collatum. Hujus generis cum plurima alia ex *Horatii Lucii Privilegiis Sbolarum*, *Cornelii Benincaſii Privilegiis Paupertatis*, *Petri Rebuffii Privilegiis Univerſitatum*, *Tiraquelli* & ejusmodi aliis commentariis ſuppeditare poſſem. Sed ex hoc uno, a ſtudio partium alieni judicare poſſunt, quantum piarum cauſarum privilegia circa contractus reipublicæ noceant. Si quis plura exempla deſideret, ex ipſis, quos allegavi, fontibus eadem hauriat.

XI Quam-

XI.

Quamvis vero per ſolutionem & compenſationem mutui, prædium aliquod Eccleſiæ, ſi ſolemnitates rite obſerventur, alienari poſſit; regulariter tamen alienatio horum bonorum omnibus clericis interdicta, per *c. V. X. de reb. Eccleſ. alien. vel non. Nulli liceat alienare rem immobilem Eccleſiæ, ſive agrum, ſive ruſticum mancipium, neque ſpicialis hypothecæ titulo obligare.* Hanc conſtitutionem ex ratione ſtatus Pontificiorum ortum traxiſſe, quis non videat, cum per hoc decretum omnem aditum ad recuperandam Jurisdictionem ſecularem in iſtiusmodi bonis, quæ ſemel Eccleſiæ ceſſerunt, magiſtratui civili præcluſerint, & hoc privilegium ab omnibus humani generis juribus ſit diverſum, utpote ubi adquiſitiones & alienationes rerum ſunt in motu perpetuo. Id ſane extimeſcendum fuiſſet, niſi certis limitibus, quamvis arctioribus, circumſcripta poſtea hæc eſſet ſententia, quod *Joh. Petr. de Ferrariis in Prax. t. 51. num. 3.* ſuo tempore ann. 1410. jam veritus eſt, *quod ſcilicet omnia bona Laicorum tandem in dominium Clericorum tranſitura ſint.* Hinc *Bodinus l. V. c. 2. de Republ.* in Gallia legibus ſancitum affirmat, ut, ne opes Clericorum in nimium excreſcerent, & ſtatui civili graviores imminerent, quæ prædia ipſis dono data fuerint, pretio conſtituto vel magiſtratui vel aliis laicis vendenda offerrent. Religioni pariter ac Reipublicæ hac ſanctione optime Galli conſuluerunt, quarum cura haud diſparata agi debet. Huic liberæ Gallorum dipoſitioni de alienandis Eccleſiæ bonis, ne alios quoque Principes ad idem exemplum invi-

Digitized by Google

invitaret, obicem poſuere per *c. placuit 8. c. 16. qu. 3.* dum ſtatuunt, in rebus Eccleſiæ, a principe alienatis, non ſtatim ſecurum eſſe emtorem, quamvis, ſi Princeps aut fiſcus alia bona vendiderit, emtor non poſſit inquietari a priſtino domino, per *l. 2. C. de quadrienn. præſcript. Caldas de Vendition. c. XII. num.* 27. Profectam hanc ſententiam ſine dubio ex falſa hypotheſi arbitror; nempe quod Principibus omnia jura Epiſcopalia curamque ſacrorum denegare ſint auſi. Ipſi ergo Pontificii, ne ſacri regiminis intereſſe per hoc dogma fortean imprudentiores proderent, prohibitionem alienationis bonorum Eccleſiæ duobus modis reſtrinxerunt: ſcilicet, ut primo decretum & conſenſus magiſtratus eccleſiaſtici, ſive autoritas Pontificum accederet, & ſecundo juſta & ſufficiens diſtractionis cauſa adeſſet *in c. X. de bon. Eccleſ. alienat. vel. non. Cum evidens neceſſitas, quare fieri deberet, vel utilitas non ſubeſſet.* Hæ limitationes ita ſunt comparatæ, ut ſemper ad emolumentum ſtatus clericalis, ſeu Papalis, iterum applicari queant; præcipue cum *c. ſine exceptione X. de his, quæ fiunt a prælatis ſine conſenſu capituli verſ. niſi aliquid horum faciat, ut meliora reſpiciat* juſtam, & ſufficientem cauſam illam declaret, quæ Eccleſiæ non ſit damnoſa, ſed proficua & utilis. At vero in alienatione bonorum eccleſiaſticorum, ſi ſuperflua ſint, atque penſiones, quæ miniſtris Eccleſiæ ſolvuntur, excedant, non tam externa Eccleſiæ aut Clericorum utilitas, quam Reipublicæ quoque ſalus, erit attendenda. Bona enim, cum a donatoribus ad pios uſus ſint deſtinata, iisdem quoque conſecrata intelliguntur, & pie-

K tati

Digitized by Google

tati reſpondebunt; etiamſi in Reipublicæ commodum, præcipue tempore neceſſitatis, impendantur. *Non enim aurum Eccleſia habet, ut ſervet, ſed ut eroget & ſubveniat in neceſſitatibus arg. cap. ad audientiam. X. de Eccleſ. ædif. & conſervatio ſangvinis Chriſtiani & periculi averſio, quibuslibet rebus pretioſior eſſe* cenſetur, ut tradit Imperator in *l. ſancimus 21. C. de SS. Eccelſiis.* Quod ſi ergo ſubita hoſtilis calamitas ingruat, ad repellendum hoſtem alienari potuerunt, *v. Receſſ. Imper. Spir.* d. ann. 1542. §. 65. Aber der Kirchen Kleinode und Gezierde ſollen in dieſer Anlage nicht mit begriffen, ſondern als zu einem Schatz der Chriſtenheit, wo man das zu einer eilenden nothwendigen, unvermeidlichen Hülffe bedürffen würde, geſparet und behalten werden. *Ambroſius* inde, poſtquam incurriſſet invidiam Arianorum; ideo, quod aureos calices diſtraxiſſet, ad redimendos captivos, vere reſpondit: quod DEO ſint gratiores animæ captivorum, qui redimebantur, quam vaſa aurea & reliqua templorum ornamenta. *v. Petr. Martyr. ad c. 21. l. 1. Reg.*

XII.

Hoc præſuppoſito, quod in caſu neceſſitatis alienari queant, faciliori negotio illa poterit quæſtio explicari; *num pia legata in aliam cauſam, quam fuere deſtinata, poſſint converti.* Abſolute hoc negant Canoniſtæ & *Lancelot. lib. II. t. XXIII. ſ. 1. cum ea,* inquit, *quæ ad certum uſum largitione fidelium ſunt conſtituta, ad alium ſalva ſedis Apoſtolicæ autoritate, converti non valeant. Moneta,* quem *Excell. Stryckius* in *addit.* ad *Brunnemann.*

mann. Jus Eccleſ. l. II. cap. 12 num. 13. citat, in ſpeciali tractatu *de commutatione ultimæ voluntatis cap. 3. num. 53.* præcipue urget, *quod executor ultimæ voluntatis ea propterea non immutare poſſit; quia commutatio ſit executioni voluntatis contraria; etiamſi executor voluntatem in melius mutare velit.* Huic exceptioni *Monetæ* duo opponi poſſent, quod *primo* immutatio, præcipue ſi in meliorem adhuc cauſam convertatur, non plenarie ſit contraria voluntati teſtantis; cum modum procedendi tantum negligat; primariam tamen intentionem, aut quæ ſaltem primaria eſſe debet, gloriam Dei promovendam obſervet. *Secundo*, quod ſi poſtulatum ſit vel impoſſibile, vel ſuperſtitioſum, vel quacunque alia quadam labe laboret, neutiquam erronea teſtantis voluntas ad executionem alterum valeat obligare. Satisfaciendum quidem omni modo voluntati defuncti ab executore, ipſe ſtatuo; verum, ſi major immutationis ratio ſuppetat, & legatum in expreſſam a teſtatore cauſam vel phyſice vel moraliter impendi non poſſit; ſalvo donantis & donatorii jure, in alium uſum erogari poſſe contendo. Quodſi enim publica utilitas vel neceſſitas commutationem ſvadeat; idem, quod in alienatione bonorum eccleſiæ aſſerui, procedere poſſe opinor, & mecum conſentientem habeo *Monetam, c. 6.* & *Covaruv. l. III. var. Reſolut. c. 6.* Idem obſervandum quoque cenſeo, ſi uſus pius, quem teſtator intendebat, impius deprehendatur, & juri divino adverſus, quod *Carpzov. l. II. def. 312. Jurispr. Conſiſtor.* arguit. Nec adeo neceſſarium judicaverim, ut uſus ſemper ſit manifeſte impius, cui rem legatam deſtinavit teſtator; ſufficiat interdum, ſi vel in me-

liorem ſortem poterit verti legatum, vel uſus variis de cauſis plane ceſſet. Sic ad aliam æque piam cauſam erogari poterit legatum; ſi quid ad ornatum eccleſiaſticum ſit donatum, qui tamen jam dignitati & ſplendori Eccleſiæ reſpondet; ſi ad luminaria, campanas, turres altiores extruendas, vel ejusmodi alia externam magnificentiam cultus divini concernentia. Si vero quis vel ſimplicitate, vel ſuperſtitione motus, teſtator ſit ſolicitus, executores veræ pietatis magis, quam ſeipſum conſulturos, & voluntatem in ſingulis quoque adiaphoris accurate explendam cenſeat, diſponere eundem doctores poſſe, arbitrantur; ut, ſi Eccleſia legatum in alios uſus convertat, ad hæredem iterum redeat. *v. Klock. Vol. I. conſ. 37. num. 29. Ludowis. Deciſ. 179. num. 1.* quo tamen exiſtente caſu etiam in gratiam veræ pietatis a ſummo imperante de jure diſpenſari poſſe arbitror. Urgent hic nonnulli ulterius *execrationes* illas, quas morientes, ſi voluntas ultima fuerit immutata, in ſuis teſtamentis addunt. v. g. Wer die Güter nimt, dem ſoll Leber und Lunge im Leibe verſchren, wer was wider des ſterbenden Willen thut, den ſoll GOttes Hand mit Armuth, Kranckheit, Schmach und Schande ſtraffen. *v. Anton. Matth. manud. ad Jus Canon. l. II. t. 15. pag. 235.* Aſt invalidas illas maledictiones judicaverim, quas aſtus Clericorum perſvaſit ſimplicioribus laicis; ut ita deterrerent incautos & ſuperſtitioſos. Clero enim inventionem execrationum deberi, illi, quibus mens non leva fuit, jamdudum hariolati ſunt. Miratur inde *Bachovius ad Treutler. Diſp. II. th. 1. lit. C.* ſtilum curiæ Juſtinianeæ in formulis execrationum, *Novel. 8. in fin. Novell. Leon. & Alexan-*

& *Alexander in Conſtit*. quæ cum in leges Imperatorum Chriſtianorum eſſent introductæ, poſtea quoque teſtamentis fuerunt admixtæ, & condimenti quaſi loco adſperſæ. Injuria hinc fit S. Patriarchis, dum origo maledictionum ad illorum tempora refertur, & exemplo *Jacobi* moribundi *Geneſ. XLVII. 29.* & *Joſephi c. L, 25.* fratres ſuos obſtringentis jurejurando, ut exuvias corporis ex Ægypto in Palæſtinam ſecum auferrent, male illuſtratur. Toto enim cœlo differunt *execratio*, & *juramenti exactio*. Juramentum enim qui ab altero exigit, nequaquam alteri maledicit. Execratio autem, tanquam ſpecies maledictionis, nullo jure defendi poterit. *v. Excellent. Stryk. Diſſ. de execrat. teſtator. c. 1. §. 14. ſeqv.* & *Becman. in præcogn. moral. c. 14.* Et quamvis excipiant, civiles leges quandoque a legislatoribus execrationes munitas. *Primo* illas quis ſimpliciter approbet; & *ſecundo* non conſequitur; quod illud, quod principibus in ſubditos licet, privatis quoque liceat in æquales.

XIII.

Cum ergo in aliam æque piam cauſam bona Eccleſiæ mutare liceat, nova eaque non levis momenti controverſia attingenda venit; *num in formam patrimonialium & feudalium eadem redigere ſummo principi liceat?* Negant hoc tum Pontificii, tum Proteſtantium quoque nonnulli, ſive ratione ſtatus, ſive aliqua ſuperſtitione commoti. Quorum argumentorum pondera librare, & pro modulo ingenii mei expendere, a noſtro tractationis argumento non alienum fore, exiſtimo. Statum autem controverſiæ, & quæ præcipue

obſervandæ ſunt circa illum circumſtantiæ, ante explicabo, quam argumenta hinc inde allata diſcutiam, ut eo penitius negantium robur & vim perſpicere liceat. Non dubitamus vero quæſtionem hanc affirmare; *nempe Principem, aut cui Jura Epiſcopalia competunt, bona quondam piis cauſis dicata, ſuperflua, deficiente jam illorum legitimo uſu, ad formam patrimonialium & feudalium redigere, inque ſecularem uſum, vero reipublicæ commodo, jure poſſe convertere.* Addimus tamen limitationes, quas Pontificiis ipſis non licet amplius negare. *Primo* ſcilicet, *ſi neceſſitas & ſalus reipublicæ hoc ſuadeat.* Atque hinc neceſſarium non judicaverim, ut tantum in extremæ neceſſitatis caſu, cui depellendo nihil amplius ſacrum eſt; verum etiam, quando laici impares ſunt oneribus reipublicæ neceſſariis ferendis, & de corrigendis ejusdem morbis invaleſcentibus agitur. Exemplo illuſtri admodum *Clemens IX.* Pontifex Romanus hac in parte Principibus præivit. Nam is, in gratiam reipublicæ Venetorum, cum Candiæ Saracenorum vis gravior immineret, *Ordines ſancti Georgii in Alga Venetiarum, & Fratrum S. Hieronymi de Fæſulis, ac Fratrum Jeſuitorum ejusdem Hieronymi, cum omnibus eorum dignitatibus, officiis, miniſteriis, omnique conventualitate, titulo, eſſentia ac denominatione perpetuo extinxit, ſuppreſſit, abolevit; bona vero mobilia & immobilia, ſacra & profana, conventus, collegia, monaſteria, domos, vineas, prædia, canones, reſponſiones, fructus, introitus, & omnia jura in ſuos ſedisque Apoſtolicæ uſus convertenda reſervavit & ann. 1668. d. VI. Decembr.* publicata Bulla, id declaravit. In qua etſi ille ordinum ſuppreſſorum deficientem primævm religioſitatis vigorem, & valde modicam

cam in Eccleſia DEI utilitatem accuſet; cuilibet tamen in hiſtoria vel leviter verſato, ratio in promptu erit, Pontificem ad ſublevandos Venetos bello graviſſimo Candiatico implicitos, potiſſimum eos ordines bonis ſuis exuiſſe, quorum minor contradicendi eſſet autoritas, quorumque reditus ditione Venetorum maximam partem circumſcriberentur, id quod *Illuſtris Pufendorfius*, in *Commentatione* allegatæ *Bullæ Clementis IX.* addita, accurate admodum obſervat. Quodſi ergo Pontifici Romano bona eccleſiaſtica S. Ordinibus eripere, & in ſeculares uſus vertere liceat, *antiquis dominis non conſentientibus, non vocatis, non auditis, non adductis omnibus ſuppreſſionis cauſis, non verificatis aut juſtificatis, licet magnus & ſubſtantialis in inſtrumento defectus occurrat, aut ſolennitates jure requiſitæ defuerint; licet conſtitutiones & ordinationes Apoſtolicæ, in generalibus conciliis editæ, Pontificum & Cancellariæ Apoſtolicæ regulæ, ſuppreſſorum Ordinum ſtatuta, & juramento probata privilegia obſtent.* Quodſi, inquam, Pontifici nondum extrema urgente neceſſitate, bona piis cauſis deſtinata, in ſecularem uſum mutare, non injuſtum eſt; non video, cur Principi ſumma jura Epiſcopalia tenenti & exercenti, poſtulante ſalute patriæ, idem jus denegari queat?

Secundo, id licitum pronunciamus, *ſi ſalaria docentibus, & ſtipendia diſcentibus ſufficienter jam ſint conſtituta.* Nam ſicuti omnis ordo ſine honeſtis divitiis vileſcit, *l. pietatis 6. de ſuſpect. tutor.* ita æquitas quoque naturalis poſtulare videtur, ut imprimis Ordini ſacro ita proſpiciatur; ut non ſolum neceſſaria ipſi ſuppetant, verum etiam ad dignitatem eidem concili-

andam,

Digitized by Google

andam, paulo liberalius, quam aliis dignitate minoribus miniſtris reipublicæ provideatur. Prout enim parce, aut ſplendide in republica tractari vulgus videt miniſtros Eccleſiæ & Scholarum publicos; ita de ipſorum munere & utilitate in civitate judicat, & nauci habetur ars, quæ cultorem ſuum eſurire patitur. Eo autem major cura miniſtrorum Eccleſiæ ab imperantibus haberi debet, quo magis vera genuina Chrſti religio animos civium ad virtutem imbuit, & ad facile tolerandum civile imperium præparat. Ideo illis non ſolum præmium laboris debetur; ſed &, cum Altari ſerviant, ex eodem ipſi honeſte alendi erunt; uti in Veteri teſtamento non macilenta, ſed lectiſſima ſibi quæque pecora ad ſacrificia, de quibus participabant, vendicare ſolebant.

Tertio, ſi numerus bonorum & Clericorum increverit, & Clerici reipublicæ magis ſint graves, quam utiles; ſana ratio ſvadet, inutilia terræ pondera imminuere. Etenim, cum ad animos populi pietate & ſanctimonia imbuendos maxime commodum videatur; ut peculiaris in civitate ordo ſit conſtitutus, qui ſacris vacet, & eadem curet; ita juſta ratio habenda eſt, ne plures alantur, quam quot ad illum finem obtinendum requirantur, hoc eſt, ne plures tolerentur, quam qui revera aliquid proficuæ operæ ad eccleſiæ & civltatis commodum contulerint. Omnes igitur illi pro ſupervacuis habendi, qui numerum, ad miniſteria eccleſiaſtica exſolvenda ſufficientem, excedunt. Huc referimus otioſorum monachorum greges, qui, ſub obtentu paupertatis, & pietatis, ſeſe peculiaribus votis ſacro Ordini adſtringunt, & nullas veri divini cultus par-

Digitized by Google

partes exercent, fruges tantum conſumere nati aut facti. Cum enim iſti ab omnibus oneribus civilibus ſeſe immunes ferant, atque ex bonis civitatis alantur; par utique videtur, ne cui immunis iſtius vitæ amplectendæ facultas indulgeatur, quam qui ſummis poteſtatibus rationes ſui conſilii adprobaverit. Præſertim cum nullum in S. literis veſtigium adpareat, quo Salvator noſter voluerit, per cultum ſui reipublicæ habitum immutari, aut talem ſibi cultum arridere, quo quis, communis vitæ laboribus ſe ſubducens, aliis ſui alendi neceſſitatem imponat.

Quarto. Si a priſtino religionis vigore Clerici receſſerint. Ipſe Pontifex, in allegata Bulla, hoc approbat, & ſuo exemplo argumentum Proteſtantium validum ſeculariſandi bona Eccleſiæ ſuperflua confirmat. Nam ſupra allegatos Ordines monachorum *ob deficientem religioſitatis primævum vigorem* ſuppreſſit. Elegantiſſime hinc laudatus *Puſendorfius* in *Comment. ad* dictam *Bullam* ita infert: *Si Pontifici ad ſupprimendum aliquem ordinem dixiſſe ſufficiat, illum a priſtino religioſitatis fervore ac ſpiritu degeneraſſe, in proclivi eidem fore, omnibus per Europam ſtatibus, qui ſedem Romanam adbuc venerantur, inſignem partem decerpere, & ditiones cum potentiſſimo regno certantes, vili ſibi membrana comparare &c. Cum igitur ejusmodi ſtatuum lacerationes Camera apoſtolica ſalva fronte prætendere nequeat, reliquum eſſe, ut cuique ſtatui adcreſcant bona ſacerdotum, aut ordinum religioſorum, qui a Pontifice inutiles aut ſupervacanei declarati fuerint.* Inde porro colligere liceat, quod, cum omnes

ferme ordines monachorum vel inutiles, vel in cultu divino obſervando remiſſiores, inveniantur; Principes, jure ipſi Pontifici adprobato, bona illorum ſibi vendicare, atque ſecularibus uſibus neceſſariis deſtinare poſſint. Præſertim cum huic rei medicamina plane mollia ſuppetant, quæ ſine moleſto ſui ſenſu adplicari queant. Puta, ſi libertas relinquendi ordines fiat iis, qui inviti, aut inconſulto impetu, illos ſubierunt; qui autem velint immori ſuis inſtitutis, & illis permittatur; ne tamen alii novi adſciſcantur ſocii. Interim ſuperfluæ iſtæ opes luxui aut ſuperbiæ materiam præbituræ aliis reipublicæ uſibus melioribus adhibeantur, modusque novis adquirendis juſtior conſtituatur. Hinc & nummorum aucupia, & dogmata, quæ divinis literis ignorata, a ſacerdotibus in quæſtum reperta ſunt, proſcribantur. Iſthæc ſi tolerare Clericorum Ordo nolit, ſatis ſuperque prodet; non tam pietatem ſibi cordi eſſe, quam dominationem, & ut ſibi per pingve otium ſaginæ ſuæ vacare liceat.

XIV.

His obſervatis circa ſic dictam vulgo ſeculariſationem, non video, ut pietas læſa dici queat, ſi, qui in illis latet, manifeſtus tollatur abuſus, bonaque eccleſiaſtica ſuperflua patrimonio Principis cedant. Miror inde propemodum, Summum Virum *Brunnemannum*, & alios etiam magni nominis viros, omnem, ut vocant, ſeculariſationem bonorum Eccleſiæ fere impro-

Digitized by Google

probare. Argumenta enim, quæ in medium profe-runt, id ſane evincere non videntur. Primarium inter illa *Brunnemannus in Jur. Eccleſ. l. II. c. 3. §. 5.* exhibet. Putat enim, bona, quæ in Papatu ad cultum ſuperſtitioſum ſint dicata, ad ſecularem uſum non poſſe converti; ideo, *quia iſta non Deaſtro alicui, ſed finaliter & intentione ultima DEO vero dedicarint veteres, quem cum Romano-Catholicis Unum in eſſentia, Trinum in perſonis confitemur &c. Huic quicquid dicatum, dicatum eſſe ad pios uſus; & quamvis uſus, ad quem dedicata, ſit ſuperſtitioſus, quia tamen ultimus finis fuerit cultus DEO præſtandus, ideo ad alios pios uſus ſint deſtinanda.* Concedi hæc poſſent, ſi prius, quid ſub *veris piis uſibus* intelligatur, inter nos fuerit conventum. Duplicem dari *piorum uſuum* ſignificationem, in aprico eſt, *ſtrictiorem*, & *laxiorem.* Quodſi ergo vir laudatiſſimus *pios uſus* in *ſtrictiori* & genuino ſenſu, quo ſalaria doctorum & miniſtrorum Eccleſiæ ac ſcholarum, ſtipendia neceſſaria, itemque eleeſymonas in pauperes erogandas referunt, tantum accipit; nego, omne id, quod in Papatu in cleri luxum collectum eſt, ad illos poſſe adplicari. Quodſi vero *laxiorem piorum uſuum* interpretationem admittat; (quæ cum mœnia, portas, vias publicas & ejusmodi alia *piis cauſis* quoque vendicet,) ſalutem Reipublicæ quoque reſpicit, nos per omnia conſentientes habebit. Salutem enim reipublicæ, quæ in defendenda patria, componendis turbis, & ſublevandis civibus indigentioribus ab oneribus reipublicæ neceſſariis verſatur, pari vel meliori ratione, quam mœnia, & quæ ſupra recenſui, *piarum cau-*

Digitized by Google

ſarum titulum ſibi vindicare, contendo. Si enim alii cives eſurire ob tot bona civitatis in uſum clericorum inutilium erogata neceſſe habeat, alii & quidem pii uſus ceſſabunt, nec ſalaria doctoribus, nec ſtipendia diſcentibus, nec eleemoſynæ pauperibus dari poterunt. Ad evitanda itaque ejusmodi incommoda, merito quoque Eccleſiæ, vel aliæ piæ cauſæ, quod ſuperfluum habuerint, ſymbolum addant, & exuberantem opulentiam potius diſpenſationi Principis, cui cura ſalutis publicæ commiſſa, quam adminiſtrationi privati, ex ipſorum ordine ſuo commodo invigilanti, concedent. Ideo & illud præſuppoſitum non ſimpliciter approbarim, DEO magis placere illos conatus, qui pias cauſas, etiam ſtrictius ſic dictas, adjuvant, quam qui reipublicæ commodum neceſſarium, ex quo illæ quoque dependent, promovent. Sane ſecularem talium bonorum uſum, non promiſcue profanum cum *Brunnemanno* dixerim. Statuerim potius cum *Eccell. Titio Syſtem. l. IX. c. XVII. Seculariſationi, quæ bona ſuperflua, & cultum opprimentia Reipublicæ reddit, nihil vitii ineſſe: Si vero in luxum & vanitates illa profundantur, hoc nemo probandum dixerit.*

XV.

Quæ *D. Himmelius* de *Canonicatu p. 173.* ex *Thummii tractatu de bon. eccleſ. qu. 7. p. 95. & ſeqv.* contra ſeculariſationem bonorum eccleſiaſticorum promit argumenta, etiam limitatione aliqua indigent.

Primum & *ſecundum* argumentum inde deſumit, *quod*

quod nefas ſit, res divinas tangere, & jure civili quoque prohibitum eſſe, res ſacras violare. Sed hic diſtinguendum erit inter *profanam ſpoliationem* & *ſecularifationem* Rerum Eccleſiaſticarum ad meliores uſus, quæ jure divino & naturali prohibita dici nequit: præſertim, cum DEUS iſtam bonorum profuſionem non requiſiverit, nec ad ejus cultum verum faciant. Jure autem humano per ſalutem reipublicæ, quam Princeps intendere debet, excuſatur.

Tertium argumentum ex ſcoriis Statiſtarum Pontificiorum, ipſorumque ratione ſtatus clericalis eſt collectum. Exiſtimat enim, quod cum Jure Iuſtinianeo *l. IV. t. 15.* integer ſit conſcriptus *de rebus alialienis non alienandis* multo majorem inde colligendam iniquitatem, quæ *de DEI bonis* diſpenſaret, ipſique dominium eripere conaretur. Jam dudum illa inter Proteſtantes opinio, quæ populo perſvaſit, bona ad pios uſus donata DEI dominio immediate ſubjecta, & omni hominum diſpoſitione exemta, evanuit. Quamvis enim proventus ex illis fundis, qui ſacro uſui dedicati ſunt, ad promovendam divinam gloriam tendere debeant; non tamen ideo conſequitur, a ſummæ poteſtatis civilis imperio bona Eccleſiæ eſſe prorſus liberata, Deoque ſoli eorum dominium tribuendum. *Non magis enim illa, quæ ſacris uſibus ſunt dicata, in DEI eſſe dominio, aut n DEO poſſideri, vel divini eſſe Juris, quam quicquid eſt in mundo reliquum,* recte ſtatuit *Conringius in Comm. ad Bullam Innocent. X. p. 284.* Salſe

admodum ad Clerum Pontificium adplicari poterit *Bionis* ſcomma, quod *Seneca l. VII. c. 7. de Benefic.* refert; *Omnes fur s eſſe ſacrilegos, item contra nullum furem eſſe ſacrilegum. Quicunque enim id, quod Deorum eſt, ſuſtulit & conſumpſit, eum eſſe ſacrilegum. Porro omnia ad Deos pertinere, itaque ſacrilegum eſſe, quisquis quid alteri ſurripit. Ex adverſu nullum eſſe ſacrilegium, quia quicquid auferſur ex illo loco, qui Deorum eſt, transfertur in alium locum qui, ut reliqua omnia, ſimiliter eſt Deorum.* Quæ *quarto* loco *Himmelius* urget, *interdicta Imperatorum & decreta Conciliorum obſervanda*; *quinto*, *infamiam facti concomitantem*; & *ſexto* denique, *pœnarum metum extimeſcendum*, illa de *abuſu* ſeculariſationis, qui ſæpius intervenire ſolet, non vero de ſumma & legitima facultate Principis, ſuperflua Eccleſiæ bona in emolumentum reipublicæ vertendi, intellecta velim. Ejusdem roboris ſunt, quas ex *Cothmanni Conſ. 100. p. 358.* rationes provocat.

Prima enim, quæ ſub fulmiue anathematis ex Jure Canonico rem ſacram poſſideri minatur; Proteſtantes, jugo Papali excuſſo, non amplius terreat; nec *ſecunda*, quæ ex Jure Romano Civili res ſacras nullo tempore uſucapi poſſe, probat, Principibus ſummis, ſi nolint, Juri Romano obtemperandum ſvadeat. Controverſia enim hæc, uti prudenter monet *Excell. Thomaſius Diſſ. de bonor. ſecular. natur. non ex Jure Juſtinianeo vel Canonico*, ſed ex *ſolo J. N. & gentium decidenda venit. Magiſtratus enim politicus eſt lege humana ſolutus. Ad leges humanas vero Jus Juſtinia-*

Digitized by Google

ſtinianeum pariter & Canonicum pertinet. dem quoque l.c. monet, *ſi quis ex Receſſibus Imper. antiquioribus illicitam ſeculariſationem pronunciare vellet, cum illis omnibus, quotquot ſint, derogetur per inſtrumentum pacis Osnabrugenſis tanquam poſterius nominatis Receſſibus.*

Tertia ratio claudicat; nam ex *c. XXX. Exod.* ad tabernaculum ornandum, res peculiares ſacratas, & ex *Math. c. XXXIII. v. 17.* aurum templo ſanctificari, teſte Salvatore, probat; inde colligens, *regulam illam veriſſimam eſſe, qua dicitur: illud, quod ſemel Deo dicatum, ad uſus humanos amplius transferri non poſſe.* Prius, cum ex S. literis probetur, concedo. Qua ratione autem ex relatione, *res non nulli olim DEO fuerunt dicatæ*, (quod nemo negavit) ita ſit inferendum, *ergo non debent ad humanos uſus meliores magisque neceſſarios transferri*, conſequentiam non video.

Quarta ratio *Himmelii* ab exemplis punitæ ſpoliationis deſumta, invalida eſt, atque huc plane plane adplicari nequit, cum Scipionis Toloſſanum, Cambyſis Ammonium, & Phocenſium Delphicum fanum diripientium facinora & delicta, non ob diſſipationem rerum diabolo ſacrarum, clade punita fuerint; ſed ob alias iniquitatis cauſas, quæ in bello ſunt frequentiſſimæ. Alias enim pii Reges Iſraelis quoque peccaſſent, qui gentilium fana diruerunt & deleverunt; & DEUS cultum diaboli tacite adprobasſet. Plura hic contra ſeculariſationem argumenta allegare ſuperſedeo, cum *Mauritus in Diſſ. p. 495.* & *Rhetius*

Digitized by Google

tius Diſſ. Jur. Publ. p. 29. in illis, quæ hic omiſi, refellendis prolixiores fuerint.

XVI.

Telam ergo diſſertationis hujus abrumpo, æquum & benevolum lectorem rogans, ut, ubi in hoc argumento pertractando ejus expectationi minus ſatisfecerim, id ingenii mei imbecillitati, non ab omni errore immuni, det atque condonet. Illa vero, quæ recte dicta fuerint, DEO, juſtitiæ & veræ pietatis autori & ſtatori, mecum tribuat,

cui

SOLI SIT LAVS ET GLORIA!

Digitized by Google